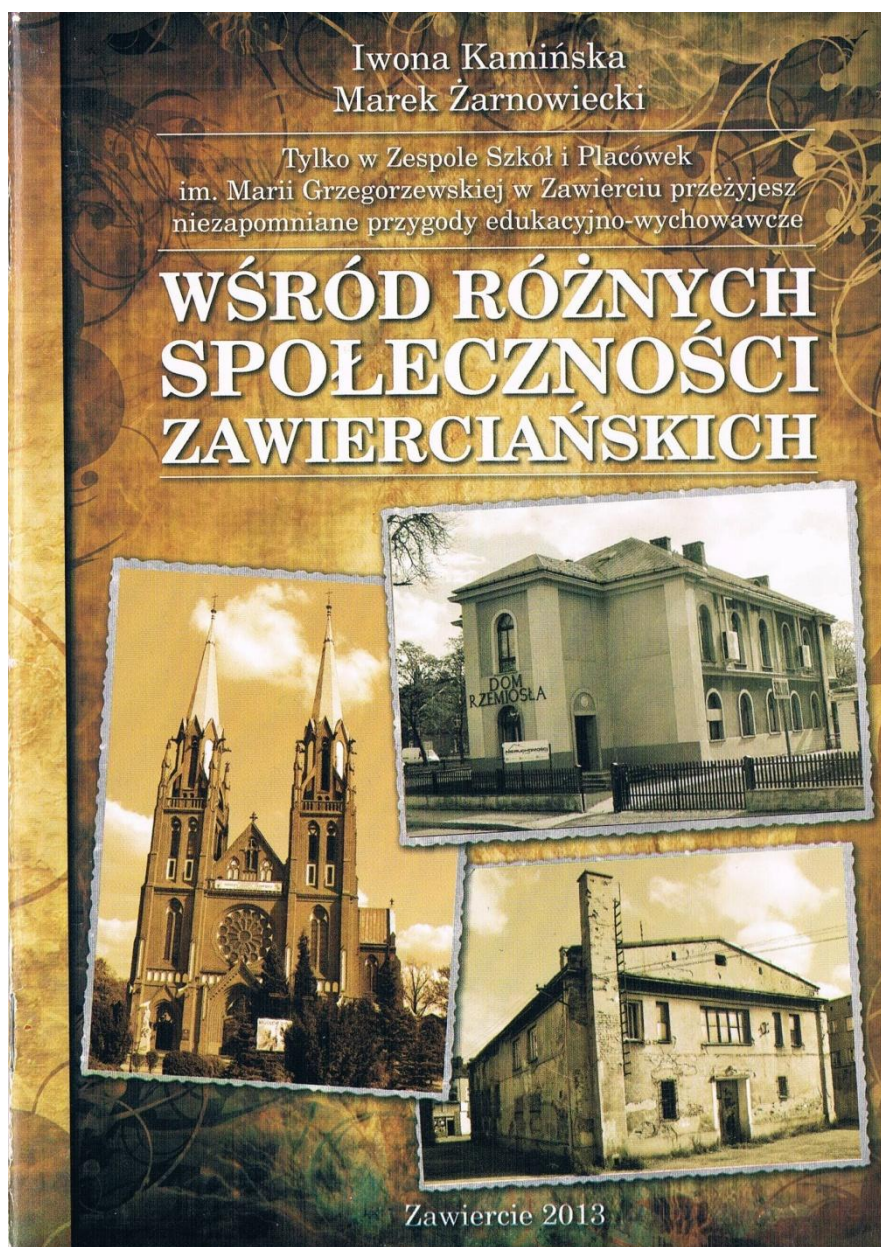

Wszystkie wymienione publikacje są dostępne w Bibliotece Szkolnej Zespołu Szkół Specjalnych im. M. Grzegorzewskiej w Zawierciu oraz w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Katowicach Filia w Zawierciu.

Autorski projekt szkolny – „Wśród różnych społeczności zawierciańskich”

Opracowanie publikacji:

Iwona Kamińska
Pedagog szkolny, edukator
wychowania seksualnego

Marek Żarnowiecki
Nauczyciel geografii

Zdjęcia na okładce:

Bazylika Mniejsza pw. Apostołów Piotra i Pawła, 2013 r.

Dom Rzemiosła mieszczący się w dawnym budynku
Kościola Ewangelicko-Augsburskiego, 2013 r.

Budynek dawnej Synagogi, 2013 r.

Skład i druk:

PUHW „AXON”, 42-400 Zawiercie, ul. Żródlana 10/1

Wydawca:

Zespół Szkół i Placówek Specjalnych
im. Marii Grzegorzewskiej w Zawierciu

ISBN:

978-83-918301-4-4

Zawiercie, 2013

W publikacji skorzystano z materiałów:

- Monografia Zawiercia 2003 r.
red. opracowania Zdzisław Jagodziński
- „Cyganie. Przewodnik po wystawie”
A. Bartosz, Muzeum Etnograficzne, Tarnów 1998 r.
- pl.wikipedia.org
- www.szetl.org.pl
- www.dawne-zawiercie.pl
- dziedzictwo.ekai.pl
- jednizwielu.pl/romowie-w-polsce/

Słowo wstępne

Właśnie mija 50 lat od powstania Zespołu Szkół i Placówek Specjalnych – jedynej takiej szkoły w Powiecie Zawierciańskim. Obejmuje ona działaniami dydaktycznymi, wychowawczymi, opiekuńczymi oraz rewalidacyjnymi dzieci i młodzież niepełnosprawną intelektualnie z terenu Ziemi Zawierciańskiej oraz okolicznych Powiatów. Publikacja ta powstała jako uwieńczenie cyklu spotkań realizowanych przez szkołę. Spotkania te, wyjazdy uczniów miały na celu kształtowanie tolerancji, wrażliwości oraz zapoznawania uczniów szkoły z różnymi społecznościami oraz kulturami narodowymi. Wszak Polska i najbliższe okolice to miejsca, gdzie ścierają się poglądy wielu narodowości, wielu kultur. Osoby niepełnosprawne też mają prawo wiedzieć jak kształtuje się kulturowość na mapie Polski.

Życząc przyjemnych wrażeń
z obcowania z tymi kulturami,
pozdrawiam

Waldemar Karoń
- dyrektor szkoły

Wstęp

„Z wojny światowej nauczyliśmy się, że nie da się zniszczyć części czegoś, nie osłabiając całości, że kiedy jeden naród albo grupa ludzi sprowadzona zostaje do poziomu biedy i niedostatku, pozostała część świata również cierpi.

A odwrotnie rzecz biorąc, nauczyliśmy się z tej wojny, że współpraca i tolerancja są główną podstawą trwałego sukcesu”.

(XV Prawo Sukcesu – Tolerancja, Napoleon Hill)

I tak właśnie się dzieje, że tam gdzie panują: tolerancja, szacunek, współpraca, otwartość, zrozumienie, empatia, tam człowiekowi żyje się dobrze, dostatnio, cieszy się on ze swoich osiągnięć i sukcesów.

Nasza szkoła jest właśnie takim miejscem, w którym uczniowie osiągają sukcesy, rozwijają swoje zdolności, doskonałą umiejętności i uczą się tych najważniejszych prawd.

Dyrekcja Szkoły: **mgr Waldemar Karoń** i **mgr Ewa Trąbska**, troskliwie czuwają nad realizacją zadań edukacyjnych i wspierają innowacyjne działania nauczycieli szkoły na polu dydaktycznym, wychowawczym i rewalidacyjnym.

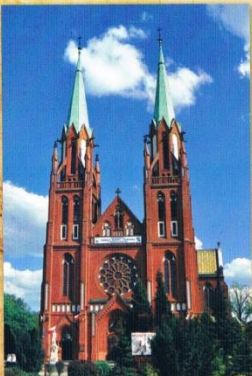

Wyznanie rzymskokatolickie

Zawiercie było zamieszkałe przed II wojną światową przez ludzi różnych wyznań i narodowości. Największą grupę stanowili wyznawcy religii rzymskokatolickiej. Modlili się oni w Kościele z XVI wieku p.w. Św. Mikołaja w Kromotowie. Z uwagi na szybki rozwój Zawiercia i uciążliwość pokonywania przez wiernych znacznej odległości do świątyni w Kromotowie, w 1903 r. wybudowano na miejscu kościół w stylu neogotyckim p.w. Św. Apostołów Piotra i Pawła (obecnie Bazylika Mniejsza).

Chrześcijaństwo to objawiona religia monoteistyczna, czyli występuje tu wiara w istnienie jednego Boga. Religiami monoteistycznymi są także: Judaizm i Islam. Współcześnie wyróżniamy trzy wielkie nurty chrześcijaństwa, są to: katolicyzm, protestantyzm i prawosławie.

Bazylika Mniejsza w Zawierciu pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła
Rektorem kościoła jest **Ks. Pralat Zenon Gajda**

Wyznanie Mojżeszowe

Obecność Żydów w Polsce datuje się na przełom X-XI wieku. Pierwsze wzmianki o nich pochodzą z około 1050-1070 r. **Rabin Jehuda ha-Kohen** w kronice pisał o Żydach przebywających w Przemyślu.

W Zawierciu ich osadnictwo związane było z rozwojem rzemiosła, przemysłu oraz doprowadzeniem kolei warszawskowiedeńskiej (przełom XIX-XX wieku). Berlińscy Żydzi **Giuzburgowie** założyli przedsiębiorstwo bawełny, następnie uruchomili odlewnię, hutę szkła założyli **Reichowie**, **Bernstein** uruchomił drukarnię, Stanisław **Holenderski** otworzył w okolicach Zawiercia cegielnię. W tym czasie powstały w naszym mieście:

Synagoga – dom modlitw przy obecnej ulicy Marszałkowskiej 41
Kirkut – cmentarz żydowski przy ulicy Piskowej 29 i drugi przy ulicy Daszyńskiego.

Cmentarz żydowski w Zawierciu

Zawiercie może się poszczycić jednym z lepiej zachowanych Kirkutów w Polsce. Opiekuje się nim pan **Marcin Bergier**, który był naszym przewodnikiem po obrzędach pogrzebowych w tradycji żydowskiej i przybliżył nam postaci sławnych cadyków, czyli charyzmatycznych przywódców religijnych chasydów, których groby możemy spotkać na terenie Polski.

My w swoich wędrówkach do tolerancji, szacunku i poszanowania godności drugiego człowieka, dotarliśmy do grobu cadyka – **Dawida Biedermanna Lelowera**, spoczywającego w ohelu w Lelowie. Był to sławny żydowski mędrzec, lekarz i uzdrowiciel, wielki rzecznik pokojowego współistnienia społeczności polskiej oraz żydowskiej.

Grób Cadyka Dawida Biedermanna w Lelowie

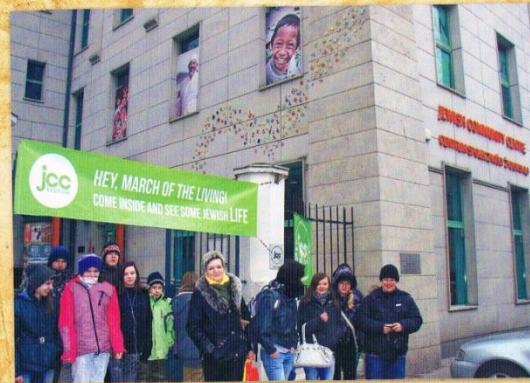
Żydzi wyznają religię judaistyczną, ich ojczystym językiem jest hebrajski, a państwem – Izrael. Niegdyś byli naszymi sąsiadami i stanowili 22% ogółu mieszkańców Zawiercia. Okropności II wojny światowej sprawiły, iż w naszym mieście żyje i mieszka obecnie niewiele osób pochodzenia żydowskiego.

W świat dawnego przedwojennego Zawiercia wyruszyliśmy wspólnie z pisarzem, publicystą i socjologiem **Bogdanem Dworakiem**. Uczniowie naszego zespołu w skład, którego wchodzi:

- Szkoła Podstawowa Nr 15
- Gimnazjum Nr 5
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3
- Szkoła Przystosowująca do Pracy z wypiekami na twarzy słuchali opowieści o dawnym Zawierciu i jego mieszkańcach oraz zwyczajach architektury. Owładnęły ich czar i atmosfera przedwojennego Zawiercia. Wsłuchiwali się w każde słowo, wpatrywali w każdy gest pana **Bogdana Dworaka**. Rodził się w nich duch ciekawości, tolerancji, szacunku...

Spotkanie uczniów na terenie szkoły z panem **Bogdanem Dworakiem**

Centrum Społeczności Żydowskiej w Krakowie przy ul. Miodowej 24

Aby zaspokoić pobudzoną opowieściami zawierciańskiego pisarza **Bogdana Dworaka** ciekawość u uczniów dotyczącą historii, tradycji i kultury Żydów – udaliśmy się w tym celu do Centrum Społeczności Żydowskiej. Powstało w 2008 r. w Krakowie, z inicjatywy Księżki Karola. Mielśmy niesamowitą i niezapomnianą okazję zapoznania się z historią, kulturą i tradycją żydowską, w której arkaną wprowadziła nas **pani Anna Gulińska**. Zachęcamy wszystkich naszych czytelników do odbycia podobnej podróży edukacyjnej, poszerzającej wiedzę, rozwijającej horyzonty oraz kształtującej postawę tolerancji i szacunku.

Synagoga Tempel w Krakowie

W imponującej synagodze Tempel na Krakowskim Kazimierzu odbyło się natomiast nasze spotkanie z religią żydowską. Mieliśmy okazję zwiedzenia synagogi z 1862 r. oraz zapoznania się z jej ciekawą historią.

Dopełnieniem naszej przygody edukacyjnej było rozsmakowanie się w potrawach kuchni żydowskiej. Byliśmy gośćmi w:

- restauracji Ariel w Krakowie
- restauracji Lelowianka w Lelowie

Ariel – to poetycka nazwa Jerozolimy – stolicy Izraela, wewnątrz restauracji której nazwę można także tłumaczyć jako imię Anioła, otoczył nas, jak anioł skrzydłami, poetycko-romantyczny klimat. Wśród starych obrazów, mebli, w blasku palących się w menorach świec, degustowaliśmy koszerne potrawy. A wszystko to dzięki uprzejmości właścicielki **pani Teresy Adamczyk-Godyń**. Dziękujemy za smakowitą ucztę i zapraszamy Was, drodzy czytelnicy, do świata koszernych przysmaków w Krakowie przy ul. Szerokiej 18 oraz w Lelowie przy rynku.

Degustacja koszernych potraw w Restauracji „Ariel” w Krakowie

Degustacja potraw kuchni żydowskiej w Restauracji „Lelowianka” w Lelowie

Przemysław Domagała
ur. 6.11.1994 r.; uczeń kl. I SPP

„Restauracja Ariel w Krakowie” – rysunek

„Synagoga Tempel w Krakowie” – rysunek

Uczniowie kl. III Szkoły Przystosobającej do Pracy, w ramach zajęć z kucharstwa, postanowili przygotować koszerne posiłek. Koszerne potrawy to te, które przyrządzane są zgodnie z Kaszrutem, czyli według zasad zapisanych w Torze. Poniżej prezentujemy ciekawy i smaczkowity rezultat ich kunsztu kulinarnego.

Przygotowywanie przez uczniów szabasowego kugla ziemniaczanego

I ty możesz sam przygotować taką potrawę, to nic trudnego!

Przepis na szabasowy kugel ziemniaczany:

Składniki:

- 1,5 kg ziemniaków
- 15 dag cebuli
- 3 jajka
- 5 dag macy
- sól, pieprz do smaku

Przygotowanie:

Ziemniaki obrać, opłukać. Cebulę obrać i wraz z ziemniakami zetrzeć na tarce o drobnych otworach. Masę odcisnąć na durszłaku. Z białek ubić pianę, którą wraz z surowymi żółtkami oraz pokruszoną macą, solą i pieprzem do smaku, dodać do ziemniaczano-cebulowej masy. Dokładnie wymieszać składniki i wylać na formę wysmarowaną olejem słonecznikowym. Piec w piekarniku ok. 1 godz., do chwili aż powierzchnia Szabasowego Kugla będzie chrupka.

Smacznego!

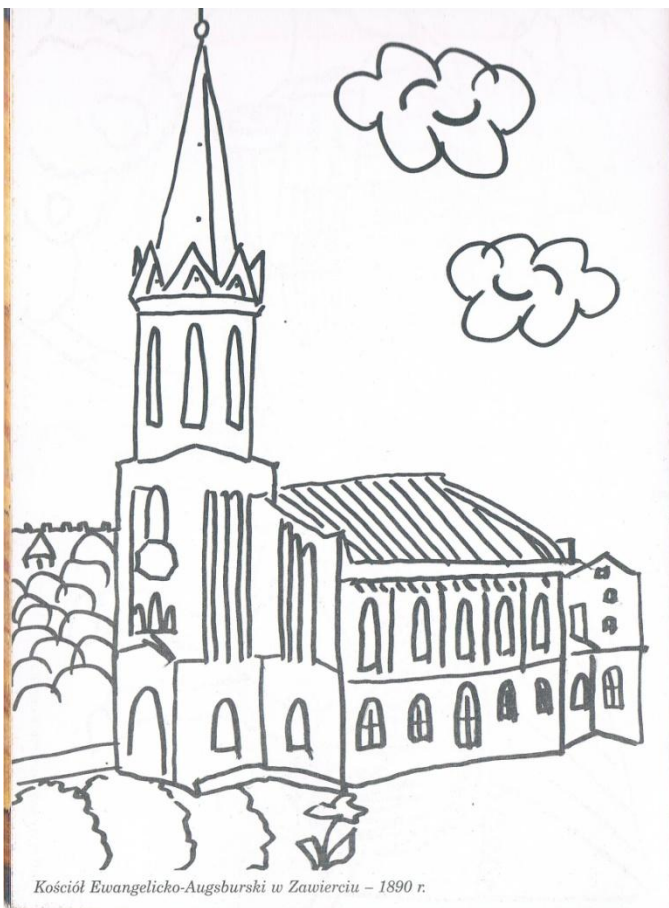

Uczennica szkoły prezentuje gotową potrawę

Bazylika Mniejsza pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła w Zawiercie

Kościół Ewangelicko-Augsburski w Zawierciu – 1890 r.

Wyznanie ewangelicko-augsburskie

Wraz z rozwojem przemysłu i otwarciem w 1848 r. linii kolejowej warszawsko-wiedenskiej, zaczął napływać do Zawiercia kapitał niemiecki. Niemcy, którzy otwierali swoje przedsiębiorstwa, byli wyznania ewangelickiego, dlatego też w 1890 r. wybudowali w naszym mieście Kościół Ewangelicko-Augsburski. Założyli również cmentarz, który od strony zachodniej przylega do cmentarza rzymskokatolickiego (ul. Daszyńskiego).

Z inicjatywy **Samuela Huldczyńskiego** w 1897 r. powstała Huta „Zawiercie”. W 1886 r. **Ernest Erbe** wybudował kuźnię, która początkowo produkowała narzędzia rolnicze i zgrzebła, a następnie szybko rozbudowała się i rozpoczęła produkcję wyrobów z żeliwa ciągłego. Powstały osiedla mieszkaniowe wraz z infrastrukturą dla robotników i ich rodzin zatrudnionych w fabrykach i zakładach produkcyjnych. Powstały okazałe i piękne wille oraz pałacyki należące do bogatych przemysłowców zawierciańskich: Willa pierwszego dyrektora Huty Zawiercie – **Juliana Applera** (obecnie budynek przedszkola nr 1), pałac **Ernesta Erbego** przy ulicy Leśnej.

Cmentarz Ewangelicko-Augsburski w Zawierciu, grób rodziny Berndtów

Osiedle robotnicze w Zawierciu

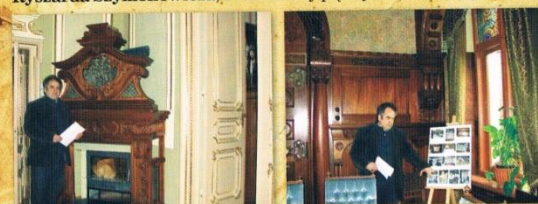

Pałac Ernesta Erbego w Zawierciu

Pałac Dietla w Sosnowcu

Aby przybliżyć uczniom obraz bogactwa ówczesnych fabrykantów i pokazać w jakich warunkach mieszkali i pracowali, udaliśmy się do odrestaurowanego pałacu niemieckiego przedsiębiorcy **Henryka Dietla** w Sosnowcu. Korzystając z wiedzy i uprzejmości właścicieli, państwa **Ewy i Stanisława Kulisiów** oraz konserwatora zabytków, pana **Ryszarda Szymonowicza**, zwiedziliśmy piękny XIX-wieczny pałac oraz

Pan Ryszard Szymonowicz oprowadza uczniów po Pałacu Dietla w Sosnowcu

wstuchaliśmy się w opowieść o rodzinie nie-mieckich przedsiębiorców i ich znaczącym wkładzie w rozwój miasta Sosnowca.

Nasze Zawiercie, także prężnie się rozwijało dzięki przedsiębiorczości ówczesnych fabrykantów pochodzenia niemieckiego. Żyli oni i mieszkali obok nas w zgodzie i wzajemnym szacunku. Wszyscy pracowaliśmy na rozkwit i dobrobyt miasta Zawiercia.

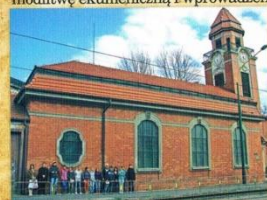
Kościół Ewangelicko-Augsburski jest owocem Reformacji wittenberskiej, przeprowadzonej przez **Marcina Lutra** w XVI wieku. Protestantyzm wyróżnia kilka wiodących wyznań, z czego główne to: luteranizm, kalwinizm, reformowane skrzydło anglikanizmu, metodyzm, baptyzm, pentekostalizm i adwentyzm.

Wyznaniem Niemców mieszkających w Zawierciu (a także tych z miasta Sosnowca) był ewangelicyzm, zaś językiem ojczystym, którym się posługiwali, był język niemiecki. Kościół Ewangelicko-Augsburski w Sosnowcu powstał z inicjatywy **Henryka Dietla** w 1888 r. Przebudowano na ten cel starą halę fabryczną. Z jego inicjatywy założono także w mieście cmentarz ewangelicki, na którym do dnia dzisiejszego stoi okazałe mauzoleum rodziny Dietłów.

Mauzoleum rodziny Dietłów w Sosnowcu

Naszymi nieocenionymi przewodnikami po kościele oraz po zabytkowym wielowyznaniowym cmentarzu w Sosnowcu byli: **proboszcz parafii – Adam Malina** i **ks. Łukasz Ostruszka**. Duże podziękowania składamy na ręce księży za poświęcony uczniom czas, wspianą edukację, modlitwę ekumeniczną i wprowadzenie nas w arkana protestantyzmu.

Kościół Ewangelicko-Augsburski w Sosnowcu

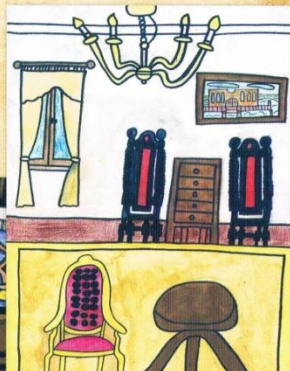

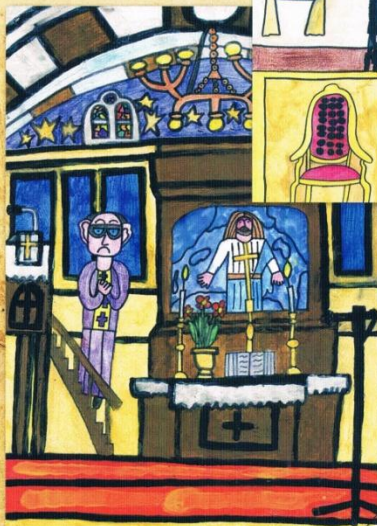
Prace naszych uzdolnionych plastycznie uczniów

Paweł Hyszyn
ur. 6.10.1990 r.; uczeń kl. III SPP

„Palacu Diella
w Sosnowcu”
– techniki mieszane

„Kościół ewangelicko-augsburskiej w Sosnowcu” – techniki mieszane

Romowie w Polsce

W naszym kraju obecność Romów kroniki krakowskie odnotowują na 1401 r. Przybyli oni do Polski od strony Węgier, któregoś wiodł szlak handlowy. Byli ludźmi zamożnymi. Zajmowali się najczęściej kupiectwem, handlem końmi oraz wyrobem kotłów. Romowie przybyli do Polski z Indii. Nie posiadają swego państwa, ani też odrębnej religii. Język romski to język indoeuropejski z podrodziny indoaaryjskich. Z uwagi na fakt, iż funkcjonował bez zapisu, ma on obecnie wiele dialektów i nie posiada jednolitego, powszechnie uznanego standardu literackiego.

Spotkanie na terenie szkoły z kulturą i tradycją romską

„Wędrowałem długimi drogami,
Napotkałem szczęśliwych Cyganów,
Ej Cyganie, skąd wy wędrujecie,
Dokąd głodni, zawędrować chcecie.”

Fragment Hymnu Romów – 1971 r.

I tak w swych wędrowkach Romowie zawitali także do Zawiercia i do dnia dzisiejszego mieszkają tu i są naszymi sąsiadami. Mimo znacznego zróżnicowania, Romowie nadal starają się przestrzegać tradycyjnego cygańskiego kodeksu. Jest on zbiorem zakazów zwanych

mageripena, a wszelkie konflikty i spory rozstrzyga **Szero Rom**, on też stoi na straży cygańskiego prawa.

Uczniowie Zespołu Szkół i Placówek im. M. Grzegorzewskiej w Zawierciu, z wielkim zaangażowaniem i ciekawością uczestniczyli w spotkaniu z historią, tradycją i kulturą romską. Spotkanie odbyło się w naszej szkole, a uczestniczyli w nim: pan **Dariusz Paczkowski** – Asystent Edukacji Romskiej, pani **Anna Kołodziejczyk** – wicedyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zawierciu, pan **Sebastian Rafalski** – Koordynator Działań na Rzecz Zawierciańskich Romów.

Pierwsza w świecie stała wystawa prezentująca dzieje i kulturę Romów. Spotkanie uświetnił i przybliżył nam dorobek artystyczny Romów – Zespół Muzyczny *Ciercheň* z Zawiercia, co w języku cygańskim oznacza „Gwiazda”.

Kolekcja oryginalnych wozów taborowych

Wypemieni cygańską muzyką, roztańczeni z wiatrem we włosach, zawędrowaliśmy do **Muzeum Taboru Cygańskiego** do **Tarnowa**. Dzięki uprzejmości **pana dyrektora Adama Bartosza**, choć przez chwilę mogliśmy poczuć atmosferę romskiego taboru i smak pieszej wędrowki.

A jeżeli już o smakach mowa, to poznając daną kulturę, warto także poznać i poprobować jej kulinarnych specjalów. Smaczną kuchnię romską, opartą na darach natury, degustowaliśmy w **Restauracji Piwnica** w Tarnowie.

Muzeum Taboru Cygańskiego w Tarnowie

Restauracja Piwnica w Tarnowie – degustacja potraw kuchni romskiej

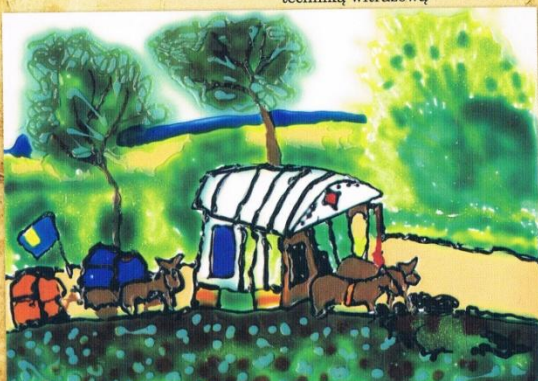
Prace naszych uzdolnionych plastycznie uczniów

Kamila Witkowska
ur. 16.08.1995 r.; uczennica kl. II ZSZ

„Portret Cyganki” – inspiracja techniką witrażową

„Tabor Cygański” – inspiracja techniką witrażową

Zakończenie

Nasze ciekawe, oparte na metodzie projektu, wychowawczo-educacyjne podróże, spotkania i gawędy, poznawanie swojej Małej Ojczyzny, nie mogłoby się odbyć bez wsparcia, pomocy i uprzejmości otrzymanej od ludzi dobrej woli. Od ludzi, którym słowa Napoleona Hilla nie są obojętne i swój sukces upatrują w dzieleniu się ze słabszymi i otaczaniu ich opieką.
Mieliśmy zaszczyt poznać tych wybitnych ludzi – Dziękujemy!

- Pan Krzysztof Beleć**
- Pan Marcin Bergier**
- Pani Teresa Adamczyk-Godyń**
- Pan Bogdan Dworak**
- Pani Anna Gulińska**
- Państwo Ewa i Stanisław Kulisiowie**
- Pan Ryszard Szymonowicz**
- Ks. Proboszcz Adam Malina**
- Ks. Łukasz Ostruszka**
- Pan Adam Bartosz**
- Pan Dariusz Paczkowski**
- Pani Anna Kołodziejczyk**
- Pan Sebastian Rafalski**

Specjalne podziękowania dla:

- Marzeny Jagielak, Agnieszki Szoty,**
- Katarzyny Walczak, Małgorzaty Sławik,**
- Grzegorza Krasowskiego, Zbigniewa Barana**

którzy z wielkim zaangażowaniem włączyli się w nasz projekt.

ERRATA

Ważniejsze dostrzeżone błędy w druku

<i>str.</i>	<i>wiersz</i>	<i>jest</i>	<i>powinno być</i>
4	28 od g.	getcie	gettcie
4	36 od g.	Kieżyńka	Kierzynka
10	15-16 od g.	byiśmy	byliśmy
16	podpisy	pałacu	pałac
	zdjęć	augsburskiej	augsburski
17	17 od g.	fatk	fakt

I.Kamińska, M.Żarnowiecki – „Wśród różnych społeczności zawierciańskich”

Zespół Szkół i Placówek im. Marii Grzegorzewskiej w Zawierciu
ul. M. Rataja 29A, tel. 32 67 215 17

Tylko w naszej szkole co roku organizowane są zielone szkoły, ciekawe wycieczki, koncerty, spotkania ze znanymi osobami, warsztaty.

Biskup Antoni Długosz, przyjaciel dzieci, na spotkaniu z młodzieżą naszej szkoły

ISBN: 978-83-918301-4-4

Autorski projekt szkolny – „Lelów - Zawiercie - Sosnowiec na styku kultur”

Opracowanie publikacji:

Iwona Kamińska
Pedagog szkolny, edukator
wychowania seksualnego

Marek Żarnowiecki
Nauczyciel geografii

Małgorzata Nowak
Tłumacz przysięgły j. angielskiego
Firma "Megan"-English version
tel. +48/32/672 73 04, kom. 604 786 071

*Projekt okładki: Dagmara Linnik - uczennica kl. VI Szkoły Podstawowej.
Tytuł pracy - "Každy z nas jest..."*

Proofreading: Sami Hadi

W publikacji skorzystano z materiałów:

- "Terapia zabawą. Terapia przez sztukę". - M. Piszczyk Warszawa 2002 r.
- "Festiwal Kultury Polskiej i Żydowskiej. Lelowskie Spotkania Kultur".
- K. Koprowska, M. Skrzypczyk, A. Wiecezorek Włoszczowa 2014 r.

www.stetl.org.pl
www.luteranie.pl
www.polin.pl
www.dawne-zawiercie.pl

Niniejsza publikacja jest zwińczeniem realizowanego przez uczniów Zespołu Szkół i Placówek Specjalnych im. M. Grzegorzewskiej w Zawierciu szkolnego projektu pod nazwą "Lelów - Zawiercie - Sosnowiec na styku kultur". Praca przedstawia i opisuje realizowane w czasie trwania projektu przedsięwzięcia, plenery malarskie, warsztaty, wystawy, wizyty w miejscach w których zamieszkiwali wyznawcy różnych kultur i mniejszości. Projekt ukazuje wielką tolerancję oraz zrozumienie odmienności poglądów, wiary, tradycji, które nierozdzielnie łączą się z naszym regionem. Publikacja przedstawia także zbiory prac uczniów niepełnosprawnych, którzy sami niejednokrotnie doświadczają braku tolerancji i zrozumienia w społeczeństwie. Nauczyciele szkoły dbają o to by sami się rozumieli, rozumieli odmienność i byli tolerancyjni. Niechaj publikacja ta stanowi przyczynek do rozważań o cechach ludzi, które stają się coraz bardziej poszukiwane w dzisiejszych czasach pełnych braku poszanowania drugiego człowieka.

Polecam lekturę i łączę wyrazy szacunku

Dyrektor Szkoły
Waldemar Karoń

Wstęp

Przez sztukę wyrażamy swój światopogląd, wiedzę oraz emocje. Ona pozwala nam wyrazić to, na co nieraz brakuje słów. Prowadzi do zaczarowanego świata nowych doznań, uwrażliwia i napędza duszę szczęściem. Nie ważne jest w aktywności twórczej ucznia, czy spod jego ręki wyjdzie prawdziwe dzieło sztuki, ważne aby uczestniczył on dobrowolnie, z radością i w poczuciu bezpieczeństwa w zajęciach twórczych. Ważne, by uczeń rozpoczął i zakończył proces twórczy, spojrzal na niego z refleksją, aby sprzyjał on relaksacji i nie ograniczał ucznia.

Sztuka pozwala na odreagowanie trudnych emocji i doświadczeń. Przez sztukę uczymy się okazywać szacunek ludziom, stajemy się lepsi, bardziej otwarci i tolerancyjni, wzrasta nasza samoocena. Sztuka ma wpływ na budowanie światopoglądu ucznia, odkrywa w nim nowe pokłady umiejętności, wiedzy, wrażliwości, doskonali komunikację przeżyć i integruje ze środowiskiem.

Introduction

Through art we can express our ideology, knowledge and emotions. It allows us to express emotions for which there are no words. It guides us to enchanted world of new sensations, makes us more receptive and fills in our soul with happiness. When it comes to student's creativity it is not important whether he or she will produce a real masterpiece, the crucial thing is to let the student participate in art classes voluntarily with happiness and feeling secure. It is important for the student to start and finish the process of creation, look at it with some reflection, feel relaxed and unlimited.

Art enables us to release difficult emotions and experiences. Thanks to art we learn how to respect other people, we become better, more open and tolerant and then our self-confidence is increased. Art has got a significant influence on students' philosophy of life, uncovers their new abilities, teaches them, makes them more receptive, helps them to express their emotions and integrates them in their environment.

LELÓW

Uczniowie - szczęśliwi twórcy, mogli zaprezentować swe dzieła na wystawie zorganizowanej w Restauracji Regionalnej „Lelowianka” w Lelowie podczas trwania XII Święta Ciulimu- Czulentu / Sierpień 2014r./ Wystawa rozpoczęła autorski projekt szkolny podjęty przez nauczycieli: Iwonę Kamińską oraz Marka Żarnowieckiego. Odbyła się pod nazwą: „Wielokulturowość Polski”. Nauczyciele szkoły, którzy chętnie podjęli się tego wyzwania: Katarzyna Walczak, Katarzyna Orszulak, Małgorzata Sławik,

Marzena Jagielak, Agnieszka Szota wraz z autorami projektu, profesjonalnie poprowadzili warsztaty plastyczne, w których uczestniczyli wybrani uczniowie naszej szkoły a także wszyscy zainteresowani ludzie, którzy poprzez działania twórcze pragnęli wyrazić siebie, swoje emocje, uczucia, zaprezentować swój talent i przeżyć niezapomniane spotkanie z drugim człowiekiem.

Przybyliśmy do Lelowa, gdyż jest to jedyna miejscowość w pobliżu Zawiercia, w której uczniowie mogą na żywo zetknąć się z kulturą żydowską i judaizmem. Przed II wojną światową i w naszym mieście mieszkali, żyli i pracowali Żydzi, stanowili oni 22% ogółu mieszkańców. Po wojnie wielokulturowość Zawiercia przepadła. Rodzi się pytanie, czy przepadła bezpowrotnie?

Obecnie, jedynie w pracach naszych uczniów, które były prezentowane na wystawie w Lelowie, dzięki uprzejmości Pani kierownik Zofii Stępień, można było odnaleźć atmosferę dawnego wielokulturowego Zawiercia i jego okolic, Lelowa oraz zaobserwować otwartość młodych ludzi na drugiego człowieka, inne wyzwania i obyczaje.

LELÓW

Our students - the happy artists could present their works at the exhibition organized in Regional Restaurant "Lelowianka" situated in Lelów during the Ciulim-Czulent Festival /August 2014/. The exhibition was the starting point for our original school project initiated by Iwona Kamińska and Marek Żarnowiecki. The exhibition was titled "Multiculturalism in Poland". Teachers of the School for Mentally Challenged Children in Zawiercie Katarzyna Walczak, Katarzyna Orszulak, Małgorzata Sławik, Marzena Jagielak and Agnieszka Szota and the students - authors of works willingly undertook the challenge to prepare art workshops. These workshops were attended by some students and all other people who wanted to express themselves, their emotions and feelings through art, present their talents and participate in face to face meeting with people.

We came to Lelów as it is the only place near Zawiercie, where students can in person encounter Jewish culture and Judaism. Before World War II in our town there lived and worked Jewish people, they made up 22% of population. After the war the multiculturalism in Zawiercie was gone. There is a question then - is it gone forever?

Now, only in works of our students, which were exhibited in Lelów, and thanks to Mrs Zofia Stępień, we could recall the atmosphere of former multicultural Zawiercie with its surroundings and Lelów and observe how young people can be open and tolerant towards other people, different religion and traditions.

multicultural Zawiercie with its surroundings and Lelów and observe how young people can be open and tolerant towards other people, different religion and traditions.

LELÓW

W styczniu 2015r. wystawa ubogacona pracami plastycznymi z warsztatów lelowskich, ponownie zagościła w Restauracji Regionalnej „Lelowianka” w Lelowie. Tym razem zaszczylił ją swą obecnością chasydzi. Otrzymaliśmy, a przede wszystkim twórcy, wyrazy uznania za podjęcie tak wspaniałej inicjatywy, jaką jest odbudowanie mostu przyjaźni, szacunku, tolerancji i uznania dla wszystkich ras, narodowości, wyznań oraz kultur. Takie działania i inicjatywy, pomagają wzajemnie się zrozumieć, poznać i zaprzyjaźnić. Pomagają budować pokój.

Nasza wystawa i zaprezentowane na niej prace plastyczne, oczarowały i wzbudziły podziw mieszkańców oraz licznych turystów odwiedzających Lelów. Odkryty przed nimi piękny, różnorodny i różnobarwny zapomniany obraz tolerancyjnej Polski.

LELÓW

In January 2015 the exhibition, enlarged with the works created during workshops in Lelów, was again arranged in Regional Restaurant "Lelowianka" situated in Lelów, but this time we had the honour to host Jewish Chasids. We and the authors of works achieved congratulations for undertaking the initiative to "rebuild the bridge" of friendship, respect, tolerance and appreciation between all the races, nations, religions and cultures. Such events and initiatives help the mutual understanding, friendship, peace and contacts.

Our exhibition and works were admired by local inhabitants and numerous tourists visiting Lelów. They presented beautiful, diverse, multicolored long forgotten image of tolerant Poland.

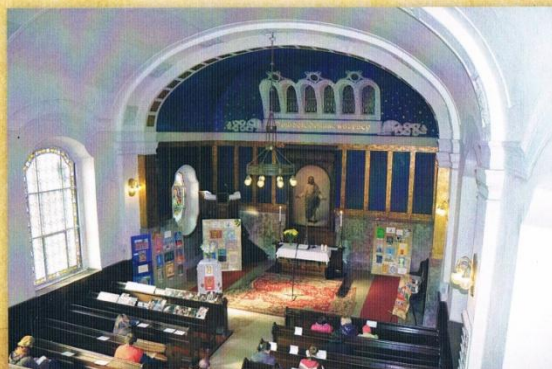
SOSNOWIEC

Wróćmy ponownie do 2014r. W miesiącu wrześniu zostaliśmy zaproszeni przez księdza proboszcza Adama Malinę oraz księdza Łukasza Ostruszka do Kościoła Ewangelicko- Augsburskiego w Sosnowcu. Na plenerze malarskim zorganizowanym w protestanckiej świątyni, uczniowie mogli poprzez osobiste doświadczenie, zetknąć się z odmiennym wyznaniem, światopoglądem, kulturą a także piękną XIX- wieczną architekturą i innym od rzymskokatolickiego wyglądem świątyni. Czekala na nich także niezapomniana lekcja historii i religii. Sztuka okazała się wspaniałym łącznikiem, który zespolił dwa nurty chrześcijaństwa: katolicyzm i protestantyzm. Młodzi ludzie- młodzi artyści, pogrążeni w skupieniu twórczym, ubogacali nie tylko swe wnętrza, rozwijali talenty i uzdolnienia, sztuka przemawiała w ich imieniu do zbiorowiska ludzkiego niosąc przesłanie szczęścia i pokoju dla wszystkich.

SOSNOWIEC

Let us go back again to the year 2014. In September 2014 we were invited by the parish priest Adam Malina and the priest Łukasz Ostruszka to the Evangelical-Augsburg Church in Sosnowiec. Our students took part in painting organised inside the church. They could experience the meeting with different religion, ideology, culture and excellent XIX century architecture and different from Roman-Catholic church interior. It was also an unforgotten lesson of history and religion. Art appeared to be a perfect link between two denominations: Catholicism and Protestantism. Young people – young artists, deep in their artistic meditation were developing their minds, talents and skills. The artistic act of creation was giving happiness and peace to everybody there.

SOSNOWIEC

Wernisaż wystawy odbył się w październiku 2014r. na uroczystym niedzielnym Nabożeństwie w Kościele Ewangelicko- Augsburskim w Sosnowcu. Wśród zaproszonych gości byli: artysta plastyk Czesław Gałuźny, konserwator zabytków Ryszard Szymonowicz a także uczniowie i ich szanowni rodzice oraz parafianie. Nabożeństwo poprowadził ks. Łukasz Ostruszka. Wiele ciepłych, serdecznych słów popłynęło w kierunku uczniów- twórców. Wiele dusz młodych wspięło się ku wyżynom, rozbył się blaskiem i nie musiało borykać się dłużej z niską samooceną. Sztuk, to cudne działanie profilaktyczne oraz wychowawcze. Wpisuje się doskonale w metody pracy z uczniem wykazującym cechy niedostosowania społecznego. Środki jakimi dysponuje nauczyciel w realizacji zadań zamykają się w czterech obszarach, a mianowicie: 1. W walory osobiste własne lub innych osób; 2. Sytuacje społeczne; 3. Grupy formalne i nieformalne; 4. Elementy kultury. Więc sztuka jest tu pomocnym narzędziem. Sztuka daje możliwość współpracy z drugim człowiekiem, otwiera i uwróżliwia wnętrza ludzkie, poprzez sztukę możemy lepiej zrozumieć innych i tolerować ich odmiennosc. Tak wiele, na tak niewielkim skrawku papieru, ale zawsze w obecności i pod kierunkiem ludzi, którzy potrafią rozpalic w młodych sercach i duszach iskrę prawdy.

SOSNOWIEC

The vernissage of exhibition took place in October 2014 during ceremonial Sunday mass at Evangelical-Augsburg Church in Sosnowiec. Among other our guests there were Czesław Gałuźny - the artist, Ryszard Szymonowicz - the restorer, our students, their parents and local parishioners. The mass was conducted by the priest Łukasz Ostruszka. A lot of cordial words were said about our artistically skilled students. "Many young souls climbed up high and to shine and no longer live feeling like underdogs". Art is a miraculous tool both prophylactic and educational. It is perfect method of work with mentally handicapped or socially maladjusted children. The standard methods of a teacher working with socially maladjusted children are: 1. Role modeling; 2. Pattern social situations; 3. Social interactions in formal and informal groups; 4. Elements of culture. So art is a helpful tool here. It gives the possibility of working with others and makes people more open and sensitive. Through art we can better understand other people and tolerate their otherness. It could be done so much on such small piece of paper, but always with people who can put young hearts on fire and show them the truth.

ZAWIERCIE

To uczniowie naszej szkoły, szkoły która wlewa w ich umysły i serca przesłane tolerancji i poszanowania godności ludzkiej, byli tym razem inicjatorami zaproszenia luterańskich księży w swoje szkolne progi na Wigilię Ekumeniczną. Wspólnie zasiędliliśmy do wieczery, wspólnie zapaliliśmy świece, śpiewaliśmy kolędy i do wszystkich przybył z prezentami Mikołaj wraz z Bożą Dzieciątką. Uczniowie otrzymali wspaniały prezent wychowawczy oraz edukacyjny, mogli samodzielnie dokonać porównania Wigilii różnych nurtów chrześcijaństwa, odkryć przesłanie i smak wielokulturowości, która ubogaca nas i rozwija. Możemy to zjawisko obserwować na żywym organizmie uczniowskim. Nasza młodzież wzrasta na świątlich, tolerancyjnych i zadowolonych ze swych osiągnięć obywateli, a wszystko to dzięki realizowaniu przez nauczycieli takich właśnie autorskich projektów, jakim jest właśnie projekt: „Lelów-Zawiercie-Sosnowiec na styku kultur”

ZAWIERCIE

The students of our school, school which teaches them tolerance and respect for other people, this time invited Lutheran priests to Ecumenical Christmas Eve. We lit the candles, sang carols and ate Christmas Eve Supper together. Everyone was visited by Santa Claus with Holy Infant and received the present. And our students received the superb educational present, they could themselves compare Christmas Eve Suppers of the two different Christian mainstreams, discover the idea of multiculturalism, which can enrich and develop them. Teachers can observe this process and notice that our young students become enlightened, tolerant and satisfied with their achievements. All above was thanks to such projects as this one titled "Lelów-Zawiercie-Sosnowiec: the culture junction".

Kościół Ewangelicko-Augustiniański w Sosnowcu

rys. Malgorzata Kochel

rys. Przemysław Dornagała

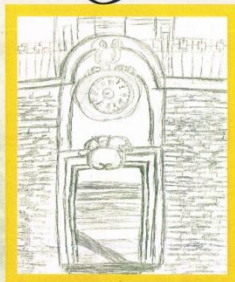
rys. Malgorzata Kochel

Pocztówki z twórczością plastyczną uczniów zostały opracowane przez autorów projektu: Iwonę Kamińską i Marka Żarnowieckiego.

Wydane ze środków własnych autorów i ofiarowane wszystkim uczestnikom i partnerom projektu. Ofiarowane także Władzom Miasta w 100 rocznicę Miasta Zawiercia.

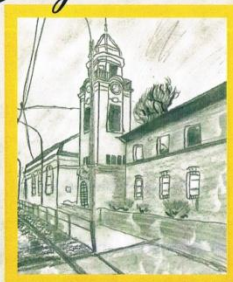
Kościół Ewangelicko-Augsburski w Sosnowcu

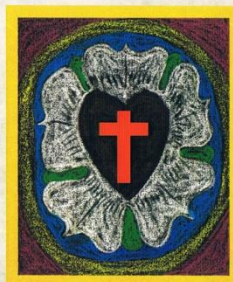
rys. Kamila Witkowska

rys. Przemysław Domagała

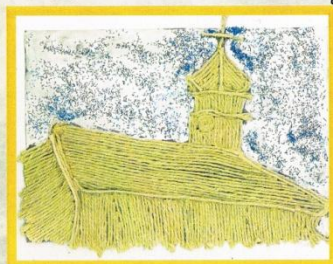

rys. Kamila Witkowska

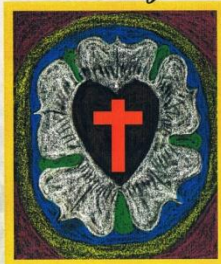

rys. Małgorzata Kochel

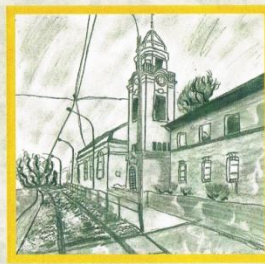
Kościół Ewangelicko-Augsburski w Sosnowcu

rys. Radosław Morel

rys. Małgorzata Kochel

rys. Kamila Witkowska

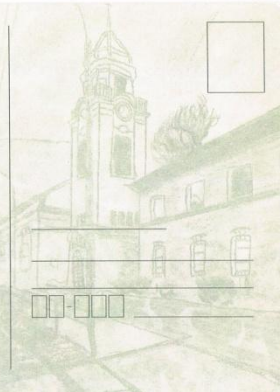
Kościół Ewangelicko-Augsburski. Wybudowany w Zespole Fabrycznym z inicjatywy właściciela H. Dietla. Budowę zakończono w połowie lat 90-tych XIX w. Nieco później dobudowano wieżę i nadano całości dzisiejszy wygląd.

Parafia Ewangelicko-Augsburska w Sosnowcu.
ul. Stefana Żeromskiego 4/1, 41-200 Sosnowiec.
tel. 32-291 0441; 32 314 13 27
e-mail: sosnowiec@luteranie.pl
www.sosnowiec.luteranie.pl

Kościół Ewangelicko-Augsburski św. Jana.
Nabożeństwa odbywają się w każdą niedzielę o godzinie 11:30
oraz w czasie pasyjnym i adwentowym w środy o godzinie 17:15

Na pocztówce umieszczono prace uczniów z Zespołu Szkół i Placówek Specjalnych im. M. Grzegorzewskiej w Zawierciu wykonane podczas pleneru malarskiego.

Opisowa artystyczna i przygotowanie uczniowie, mgr Iwona Kamińska i mgr Alina Żeromska

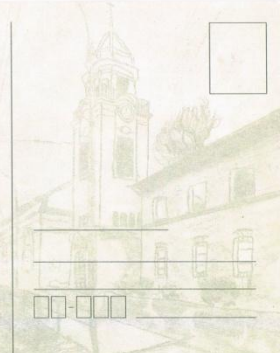
Kościół Ewangelicko-Augsburski. Wybudowany w Zespole Fabrycznym z inicjatywy właściciela H. Dietla. Budowę zakończono w połowie lat 90-tych XIX w. Nieco później dobudowano wieżę i nadano całości dzisiejszy wygląd.

Parafia Ewangelicko-Augsburska w Sosnowcu.
ul. Stefana Żeromskiego 4/1, 41-200 Sosnowiec.
tel. 32-291 0441; 32 314 13 27
e-mail: sosnowiec@luteranie.pl
www.sosnowiec.luteranie.pl

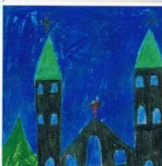
Kościół Ewangelicko-Augsburski św. Jana.
Nabożeństwa odbywają się w każdą niedzielę o godzinie 11:30
oraz w czasie pasyjnym i adwentowym w środy o godzinie 17:15

Na pocztówce umieszczono prace uczniów z Zespołu Szkół i Placówek Specjalnych

Opisowa artystyczna i przygotowanie uczniowie, mgr Iwona Kamińska i mgr Alina Żeromska

"Jedność w Różności" - to tytuł wystawy prac Uczniów Zespołu Szkół i Placówek Specjalnych im. Marii Grzegorzewskiej w Zawierciu realizowanej na podstawie projektu "LEŁÓW - ZAWIERCIE - SOSNOWIEC NA STYKU KULTUR" w okresie od sierpnia 2014r. do marca 2015r.

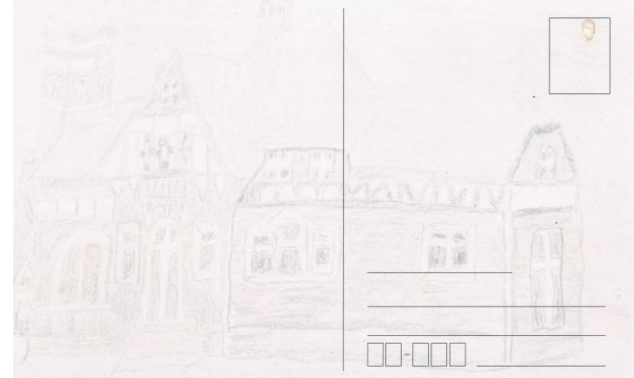
Tolerancja i szacunek dla innych wyznań i narodowości - wyrażona w pracach plastycznych jest dowodem na pełną humanizm pracę Grona Pedagogicznego i Uczniów.

Andrzej Borkiewicz

Autorzy prac:

Wystawa prac plastycznych w kościele Ewangelicko - Augsburskim w Sosnowcu - *fat. Marek Żarnowiecki*
 Kościół Ewangelicko - Augsburski - Kamila Witkowska
 Chasydy - wystawa prac plastycznych w Restauracji Regionalnej "Lelówianka" w Lelowie - *fat. Zofia Stępień*
 Onki cadyka Dawida Bidermana w Lelowie - *Adrian Majewski*
 Bazylika p.w. świętych Piotra i Pawła Apostołów w Zawierciu - *Radosław Moreł*
 Wystawa prac plastycznych Uczniów Zespołu Szkół i Placówek Specjalnych im. Marii Grzegorzewskiej w MOK Zawiercie, Galeria "ZAWARTE" - z udziałem artysty plastyka Czesława Gałuznego - *fat. Iwona Kamińska*

Opiekunowie projektu "LEŁÓW - ZAWIERCIE - SOSNOWIEC NA STYKU KULTUR": Iwona Kamińska, Marek Żarnowiecki

Autorzy prac:

Kościół Ewangelicko - Augsburski w Zawierciu - *Radosław Moreł*, Synagoga w Zawierciu - *Przemysław Domagała*,
 Pałacik Szymanski w Zawierciu - *Kacper Walczak*, Bazylika p.w. św. Piotra i Pawła Apostołów w Zawierciu - *Przemysław Domagała*
 Tora - *Zbigniew Kabor* - uczestnik warsztatów
 Opiekunowie projektu "LEŁÓW - ZAWIERCIE - SOSNOWIEC NA STYKU KULTUR": Iwona Kamińska, Marek Żarnowiecki

Szkolny Projekt: "Lełów - Zawiercie - Sosnowiec na styku Kultur"

ZAWIERCIE

*„Powiedz mi, a zapomnę,
 pokaż mi, a zapamiętam,
 pozwól mi zrobić, a zrozumiem”*
 Konfucjusz

Mając na uwadze ciągłą i systematyczną pracę pedagogiczną nad podnoszeniem samooceny uczniów, budowaniem ich pozytywnego wizerunku, rozwijaniem talentów oraz uzdolnień, współpracy w grupie, przystąpiliśmy do ogólnopolskiego konkursu organizowanego przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie na wykonanie Rodzinnego Kalendarza Żydowskiego. Nauczycielami wspomagającymi uczniów, którzy podczas pracy stanowili dużą Szkołę Rodzinę byli: Leszek Krynicki i Iwona Kamińska. Pracując nad kalendarzem uczniowie zdobywali wiedzę poprzez działanie praktyczne i doskonalili swoje umiejętności pracy w grupie. Nasze wspólne wysiłki przyniosły doskonały rezultat. Zdobyliśmy nagrodę w postaci ufundowania przez muzeum Szkolnej Rodziny wycieczki z niespodziankami i warsztatami kolacji szabasowej. I ponownie uczniowie poprzez działanie osobiste oraz w grupie, mogli lepiej zrozumieć historię Narodu Polskiego nierozzerwalnie łączącą się z historią Żydów.

Muzeum okazało się tętniącym życiem centrum edukacyjno - kulturalnym, które przywraca pamięć o bogatej kulturze polskich Żydów i przyczynia się do budowania wzajemnego zrozumienia i szacunku, nie tylko między Polakami, a Żydami.

16

School Project: "Lełów-Zawiercie-Sosnowiec: the culture junction"

ZAWIERCIE

*"Tell me and I will forget;
 teach me and I may remember;
 involve me and I will learn"*
 Confucius

Taking into account the need of constant and systematic pedagogical work aiming at increasing the students self-assessment, building the positive vision of the world, developing their talents and artistic skills as well as working in groups we have taken part in All Poland Competition for making Jewish Family Calendar organized by POLIN Museum of the History of Polish Jews in Warsaw. Leszek Krynicki and Iwona Kamińska were the teachers supervising students and making them feel like members of a big "School Family". Working on the calendar students could actively learn how to socialize, interact and learn skills in groups. Our efforts were successful. Our "School Family" have received the reward financed by the museum which was the trip with some surprises and workshops on Shabbat Shalom.

Again the students through individual work and social interactions could better understand the history of Polish Nation which closely linked to Jewish history. The museum appeared to be the vivid educational and cultural centre which recalls the culture of Polish Jews and contributes to building mutual understanding and respect not only between Polish and Jewish people.

ELUL 5776

Żydowski kalendarz na rok 5776 został stworzony przez "rodzinę" uczniów Szkoły Szabasowej i Placówek Specjalnych im. M. Grzegorzewskiej w Zawierciu. Wykonanie artystyczne i techniczne otrzymała od rodziców i nauczycieli. Świąta przez dzieci zostały wyznaczone i opracowane na kalendarz.

Nasza adres: ul. Gąspska 27a, 42-400 Zawiercie
<http://www.zsps.zawiercie.edu.pl/>

17

Kalendarz żydowski na rok 5776 został zaprojektowany i opracowany przez nauczycieli: *Iwonę Kamińską* i *Leszka Krynickiego*, pod których kierunkiem pracowali uczniowie szkoły. Kalendarz został nagrodzony w Ogólnopolskim Konkursie na Rodzinny Kalendarz Żydowski organizowanym przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie.

Wydany ze środków własnych nauczycieli: *Iwony Kamińskiej* i *Leszka Krynickiego* oraz ofiarowany wszystkim uczniom biorącym udział w jego tworzeniu a także partnerom projektu.

Zawierciańskie Judaica
widziane oczami dzieci

KALENDARZ ŻYDOWSKI 5776

Wejście do zawierciańskiego getta rys. Przemysław Domagała

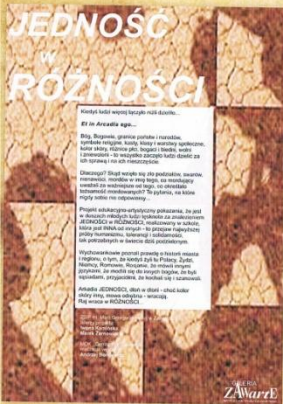
świata przez dzieci
- uczniów i uczennice tej
szkoły.

Nasz adres: rys. Przemysław Domagała
ul. Rataja 29a, 42-400 Zawiercie
<http://www.zsips-zawiercie.edu.pl/>

ZAWIERCIE

W marcu 2015r. Nasz autorski projekt zakończył Wernisaż wystawy: „Jedność w Różności”, który został zorganizowany w Galerii ZAWartE w Miejskim Ośrodku Kultury w Zawierciu. Prace naszych uczniów, wykonane różnymi technikami malarskimi, ukazywały bogactwo różnorodności kulturowej, obyczajowej, etnicznej i religijnej naszego kraju. Przedstawiały także urok przemysłowego Zawiercia i jego okolic, zakłęty w starych robotniczych dzielnicach, zabytkach sztuki architektonicznej i przepięknych walorach Jury Krakowско-Częstochowskiej.

Prace uczniów stały się dowodem na to, że nasza mała Ojczyzna- Zawiercie, odradza swoje wielokulturowe dziedzictwo sprzed II wojny światowej. Możliwe jest takie odrodzenie, kiedy młode pokolenie będzie wychowywane w duchu tolerancji, szacunku dla wszystkich ludzi, poszanowania człowieczej godności, w prawdziwym duchu humanizmu, przez swych NAUCZYCIELI.

ZAWIERCIE

In March 2015 our original school project was finished by the vernissage of an exhibition titled: "Unity in Diversity", which was organized by ZAWartE Gallery at the Cultural Centre in Zawiercie. The works of our students created with the use of different techniques were showing cultural, social, ethnic and religious variety in our country. They have also presented the charm of industrial parts of Zawiercie with its surroundings – old industrial districts, old interesting from the architectural point of view buildings and all the beauty of the geographical region surrounding Zawiercie named Jura Krakowско-Częstochowska.

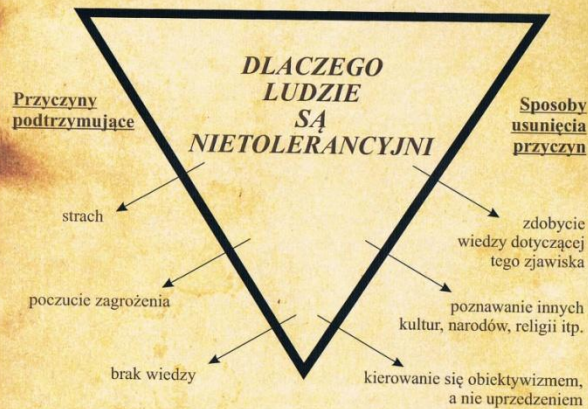

The works of students became the evidence that our so-called Small Homeland – Zawiercie restores its cultural heritage typical before World War II. It is possible when young generation is taught by their TEACHERS the tolerance and respect of human dignity and humanistic values.

ZAWIERCIE

Ten prosty rysunek jest w stanie zmusić do myślenia ludzi, którzy jeszcze nie odkryli w sobie ducha TOLERANCJI. Zdobycie wiedzy i poszukajcie odpowiedzi, nie bądźcie obojętni.

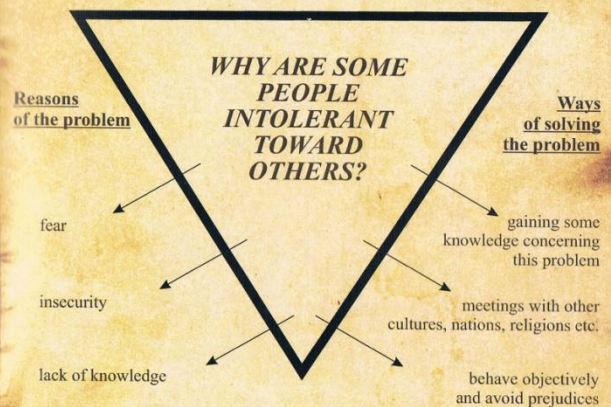
Czego nie tolerujemy?

- agresywnego zachowania
- narażania zdrowia i życia innych osób
- terroryzmu
- przemocy i szantażu
- braku poszanowania prywatności i intymności
- psychicznego i fizycznego znęcania się nad innymi

Zespół Szkół i Placówek im. Marii Grzegorzewskiej w Zawierciu poprzez takie właśnie projekty i działania, edukację przez zaangażowanie ucznia, prowadzi GO do pełnego, harmonijnego i przepięknego humanizmem rozwoju. RODZICU, MŁODY CZŁOWIEKU wstąpić do nas i osobście się przekonajcie. ZAPRASZAMY!

ZAWIERCIE

This simple drawing is to force some people start thinking about the TOLERANCE if they still had not the chance to analyse it carefully. Gain some knowledge and seek the answer, do not be indifferent to it.

What we should not tolerate?

- aggressive behavior;
- risking health or life of other people;
- terrorism;
- violence and blackmailing;
- lack of respect for privacy and intimacy;
- psychical and physical abuse.

Zespół Szkół i Placówek im. Marii Grzegorzewskiej w Zawierciu (School for Mentally Challenged Children in Zawiercie with the Patron Maria Grzegorzewska) with its teachers thanks to such projects can guide the STUDENTS to fully harmonious and full of humanistic values life. PARENTS, YOUNG PEOPLE visit us and see for yourself. YOU ARE ALWAYS WELCOME!

**Zespół Szkół i Placówek
im. Marii Grzegorzewskiej w Zawierciu
ul. M. Rataja 29 a, tel. 32 67 215 17**

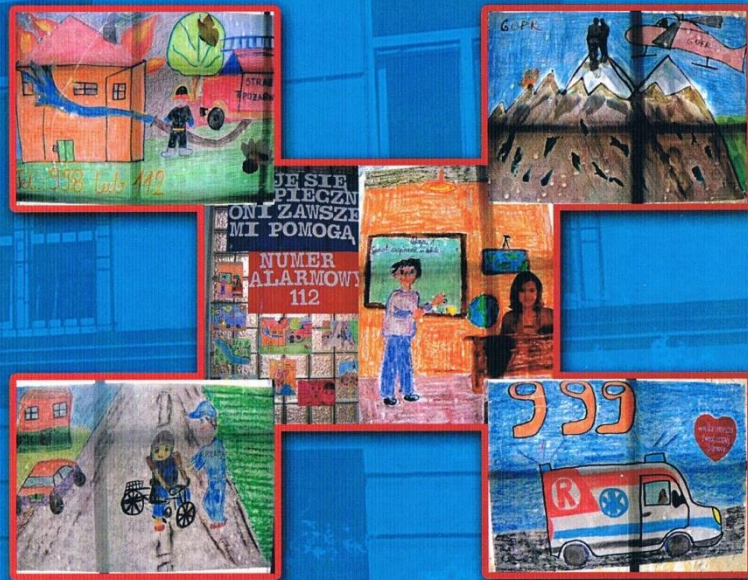

Autorski projekt szkolny – „Bezpieczny uczeń”

**IWONA KAMIŃSKA
ANETA KACZMAREK**

Autorski projekt- „Bezpieczny uczeń”

ZAWIERCIE 2018

OPRACOWANIE PUBLIKACJI:

IWONA KAMIŃSKA

Pedagog specjalny, edukator
wychowania seksualnego

ANETA KACZMAREK

Nauczycielka języka angielskiego
i wychowawca świetlicy

PROJEKT GRAFICZNY PUBLIKACJI:

Dawid Wiejata

strona internetowa: www.dawidwiejata.pl

NAOKŁADCE:

Prace plastyczne uczniów szkoły biorących udział w projekcie.
Prace eksponowane w galerii szkolnej.

WYDAWCA:

Zespół Szkół i Placówek im. Marii Grzegorzewskiej w Zawierciu

AUTORZY ZDJĘĆ:

Iwona Kamińska, A. Kaczmarek, M. Jagielak

W opracowaniu skorzystano z materiałów:

www.pawelbe.pl, www.wikipedia.org, www.definicja.org/szkolenia-BHP, www.prawo.sejrn.gov.pl,
www.muzeumignia.zory.pl, www.zapalki.pl, cmp-muzeum.pl, kpspszawiercie.pl,
www.straz-chorzow.pl, www.siewierz.katowice.lasy.gov.pl, www.kampus-eureka.pl

PRZEDMOWA

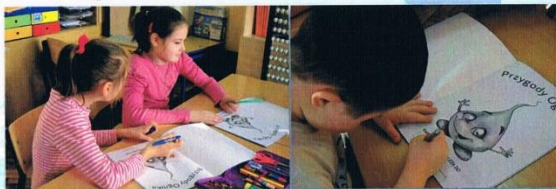
Oddajemy w państwa ręce publikację będącą pokłosiem działań podejmowanych wspólnie z niepełnosprawnymi uczniami Zespołu Szkół i Placówek Specjalnych im. M. Grzegorzewskiej w Zawierciu i na ich rzecz, mającymi na celu zwiększenie świadomości osób niepełnosprawnych o zagrożeniach czyhających we współczesnym świecie, dotyczących w szczególności zagrożeń pożarowych.

Ogień kojarzony z ciepłem i wspaniałą atmosferą często jest też źródłem ludzkich tragedii. Mając na uwadze troskę o bezpieczeństwo osób niepełnosprawnych polecam niniejszą lekturę.

Waldemar Karoń

WSTĘP

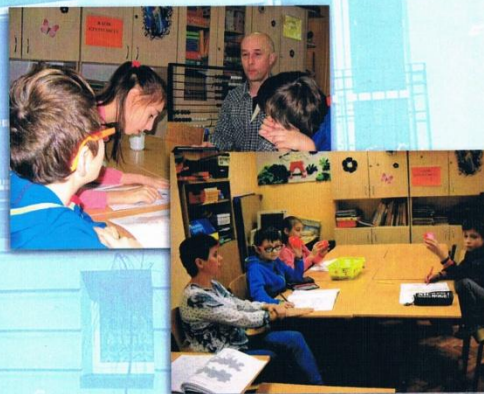
Mając na uwadze wdrażanie uczniów-młodego pokolenia, do bezpiecznych zachowań w sytuacjach niebezpiecznych, zagrażających ich zdrowiu i życiu, opracowaliśmy i zrealizowaliśmy autorski projekt szkolny: "Bezpieczny uczeń", zgodnie z wytycznymi art.1 pkt 21 oraz art. 3 ust. 1, 3, 4 ustawy Prawo Oświatowe z dn. 14.12.2016 r. W opracowaniu ujęty został cykl edukacyjno-wychowawczy, który obejmował szereg działań, takich jak zajęcia warsztatowe, edukacyjno-informacyjne i wycieczki prowadzone aktywizującymi metodami pracy, przy wsparciu innowacyjnych środków dydaktycznych. Bezpieczeństwo pożarowe, to stan eliminujący zagrożenie dla życia

albo zdrowia ludzi, uzyskiwany poprzez funkcjonowanie mechanizmu norm prawnych i technicznych środków zabezpieczenia przeciwpożarowego i prowadzonych działań zapobiegawczych przed pożarem. Podstawowym aktem prawnym regulującym sprawy ochrony i bezpieczeństwa przeciwpożarowego w Polsce jest Ustawa z dn. 24.08.1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, której jednolity tekst został opublikowany w Nr. 147 Dz. U. z 2002 r. pod poz. 1229 (aktualnie Dz. U. z 2003 r., Nr. 52, poz. 542). Jej uzupełnieniem jest Ustawa z 24.08.1991r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. z 2002 r., Nr 147, poz. 1230 ze zmianami). Ochrona przeciwpożarowa jest przedsięwzięciem mającym na celu ochronę życia, zdrowia i mienia przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem.

Opierając się na podręczniku opracowanym przez Państwową Straż Pożarną – "Przygody Ognika", zabrałyśmy naszych uczniów w roku szkolnym 2017/2018 w niezapomnianą podróż edukacyjno-wychowawczą bezpiecznym szlakiem przy współudziale i dużej pomocy ze strony instytucji, specjalistów oraz dyrekcji szkoły i jej pracowników. Składamy podziękowania Panu Dyrektorowi Waldemarowi Karoń oraz Pani Dyrektor Ewie Trąbskiej za ogromne wsparcie merytoryczne i pomoc w realizacji projektu.

Dziękujemy wymienionym w opracowaniu Instytucjom i Specjalistom oraz pracownikom szkoły zaangażowanym w projekt "Bezpieczny uczeń" - Marzenie Jagielak, Leszkowi Rajczyk, Tomaszowi Myśliwicz i Januszowi Wnuć.

Ogień – zjawisko naturalne, które było znane człowiekowi od zarania dziejów. Antropolog Michael Chazan z University of Toronto wysuwa tezę, że przodkowie człowieka już na etapie Homo erectus zaczęli wykorzystywać ogień. Milion lat temu człowiek nie potrafił jeszcze "krzesać" ognia, ale wykorzystywał już naturalny płomień. To właśnie człowiek zauważył, że ogień daje przyjemne ciepło i odstrasza dzikie zwierzęta. Płomień służył także do oświetlenia jaskiń, przygotowywania potraw czy wytopu rud metali.

Przełomowe w ewolucji człowieka stało się nabycie przez niego umiejętności podtrzymywania płomienia i rozniecania ognia za pomocą kawałków krzemienia, które uderzane o siebie dawały iskrę lub za pomocą pocieranych o siebie dwóch kawałków drewna.

Rok 508 daje początek wynalazkowi, który narodził się w Chinach – zapalce.

Zapalka – zwano ją "ognistym całowym patykiem", gdyż składała się z sosnowego patyczka z siarkową główką. W Europie pierwsze zapalki wyprodukowano w 1805 r. w Paryżu, za sprawą K.Chancela.

Natomiast pierwsze zapalki bezpieczeństwa, tzw. zapalki szwedzkie, które upowszechniły się w całej Europie, wyprodukował w 1855 r., na podstawie własnego patentu, Szwed – J.E.Lundström. W Polsce pierwsza fabryka zapalek powstała w 1828 r. w Warszawie. Zapalka daje ogień, który może rozprzestrzenić się w sposób niekontrolowany i stanowić zarzewie pożaru. Akto, w jaki sposób i czym go gasi?

Na te i inne pytania uczniowie poszukiwali odpowiedzi podczas swojej podróży edukacyjnej.

MUZEUUM OGNIA W ŻORACH UL. KATOWICKA 3, TEL. 32-307-27-98

Muzeum zachwyca nowoczesną bryłą zaprojektowaną przez Barbarę i Oskara Grąbczewskich. Nawiązuje swym kształtem do płomieni. Po zapadnięciu zmroku, kiedy latarnie się zapalają, a ich odbity blask delikatnie migocze na ścianach obiektu, ma się nieodparte wrażenie, że muzeum „płonie”.

Ekspozycja muzealna poświęcona jest wiedzy na temat ognia oraz energii od czasów prehistorycznych do nam współczesnych. Uczniowie mogli podczas wizyty w muzeum samodzielnie lub współpracując w grupach, zapoznać się z eksponatami i wziąć udział w procesie zdobywania wiedzy poprzez praktyczne działania i współdziałanie w zespole. Muzeum dało uczniom alternatywę dla tradycyjnego procesu edukacyjnego, zachęcając ich do osobistego eksperymentowania i działania przy wykorzystaniu swoich zasobów intelektualnych. Ścieżka edukacyjna prowadziła uczniów przez pięć stref tematycznych, a mianowicie: Okiełznanie Żywiotu, Przez Antyk i Wieki Średnie, Pali się! Obszar Duchowości, Mędrcu Szkielek i Oko. Na uczestników wycieczki czekało mnóstwo atrakcyjnych działań, do podejmowania których zachęcał Żorek, maskotka muzeum. Żorek sprawdzał także wiedzę uczniów, pragnących osobiście przekonać się, czy niesamowita przygoda przeżyta w muzeum, poszerzyła ich horyzonty intelektualne.

MUZEUUM PRODUKCJI ZAPALEK W CZĘSTOCHOWIE UL. OGRODOWA 68, TEL. 34-324-26-26

CENTRALNE MUZEUM POŻARNICTWA W MYSŁOWICACH UL. STADIONOWA 7A, TEL. 32-322-37-33 LUB 32-222-37-33

Częstochowskie Zakłady Przemysłu Zapalczanego SA, bo to właśnie w tym zakładzie założono w 2002 r. muzeum, funkcjonowały i produkowały zapalki od 1882 r. Fabrykę powołano do istnienia w 1881 r. za sprawą niemieckich przedsiębiorców: Juliana Huch i Karola von Gehlig. W obecnym historycznym budynku muzeum, uczniowie mogli obejrzeć unikatową w skali europejskiej linię produkcyjną z 1930r., zapoznać się z filmem ukazującym pracę maszyn wytwarzających zapalki oraz z jednym z pierwszych filmów kinematografii polskiej, który

obrazował pożar z 1913r. drewnianej zabudowy Fabryki Zapalek. Film obrazował pracę ówczesnych strażaków oraz sprzęt gaśniczy, którym dysponowali. Stał się doskonałym uzupełnieniem wiedzy uczniów, którą nabyli w Centralnym Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, gdzie podziwiali stare strażackie pojazdy i sprzęt gaśniczy. Obejrzyjany film przybliżył im natomiast ich praktyczne funkcjonowanie

w czasie akcji gaszenia pożaru. Uczniowie zapoznali się z pierwszymi konnymi sikawkami z 1717 r. w Centralnym Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, następnie mieli okazję przyrzeć się samochodom pożarniczym z początku XX wieku i w ten sposób krok po kroku przejść do czasów nam współczesnych. Niezapomnianym przeżyciem była możliwość wejścia i obejrzenia od środka starego strażackiego wozu. Uczniowie choć przez chwilę mogli poczuć się prawdziwymi strażakami.

W muzeum podziwialiśmy także stare motopompy, sikawki ręczne i powozowe, liczne sztandary, hełmy i mundury strażackie. Wiemy jak wygląda mundur galowy strażaka i jak bardzo różni się on od stroju bojowego. Na wystawie: "Wspólnie na ratunek", która obrazowała współpracę różnych służb ratowniczych skupionych w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, mogliśmy zapoznać się z formami pomocy niesionej potrzebującym przez następujące podmioty: Państwową Straż Pożarną, Ochotniczą Straż Pożarną, Policję, Ratownictwo Medyczne, Związek Harcerstwa Polskiego, Polski Czerwony Krzyż, Ratownictwo Górnicze, Straż Graniczną oraz Wodną, a także Tatrzzańskie i Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

Strażak - osoba pełniąca służbę w straży pożarnej.

Straż pożarna - dawniej strażogniowa, zorganizowana formacja zajmująca się prewencją i walką z pożarami i innymi zagrożeniami dla zdrowia i życia człowieka, dobytku oraz środowiska naturalnego.

Straż pożarna usuwa także skutki klęsk żywiołowych i katastrof. Najstarszym ze znanych oddziałów wyspecjalizowanych w gaszeniu pożarów byli rzymscy Vigiles (VI wiek n. e.), powołani przez cesarza Oktawiana Augusta.

KOMENDA POWIATOWA PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ W ZAWIERCIU UL. LEŚNA 12, TEL. 32-672-16-15

W tradycyjnych muzeach uczniowie zazwyczaj uczą się poprzez wykorzystanie zmysłów: wzroku i słuchu. Oferta muzeów interaktywnych daje także możliwość doświadczeń sensorycznych z wykorzystaniem pracy własnej i grupowej. Oba jednak są możliwością podróży w czasie i przestrzeni. Aby lepiej zgłębić temat pożarnictwa przy wykorzystaniu wszystkich swoich zmysłów, udaliśmy się z wizytą do miejscowej Straży Pożarnej. Tam strażacy podzielili się z uczniami naszej szkoły wiedzą praktyczną z dziedziny gaszenia różnych zarzewi ognia. Opowiadali również o trudnej i niebezpiecznej pracy strażaka.

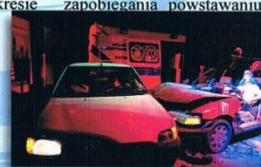
Uczniowie w strażackich hełmach na głowach przyjęli zgłoszenie o pożarze, następnie szykowali się do akcji, by wreszcie wyjechać strażackim samochodem i ugasić zgłoszony pożar. Tym razem gaszono go wodą ze strażackiej sikawki. Dla uczniów ta lekcja to nauka odpowiedzialności za swoje postępowanie, a także lekcja bezpiecznego zachowania się w czasie wystąpienia zagrożenia dla zdrowia i życia ludzkiego.

CENTRUM EDUKACJI PRZECIWOPOŻAROWEJ W CHORZOWIE UL. KATOWICKA 123, TEL. 32-241-09-77

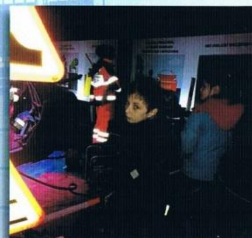
Edukacja i profilaktyka przyświecały nam podczas wizyty i zajęć prowadzonych na terenie centrum. Najważniejsze w realizacji tego typu przedsięwzięć są: ciągle podnoszenie wiedzy oraz świadomości dotyczącej zagrożeń, propagowanie zasad zachowania w przypadku wystąpienia niebezpieczeństwa, a także edukacja w zakresie zapobiegania powstawaniu zagrożeń, w tym pożarowych, prawidłowe użycie podręcznego sprzętu gaśniczego czy urządzeń przeciwpożarowych. W Centrum Edukacji Przeciwożarowej mogliśmy wraz z uczniami przy pomocy aktywizujących metod pracy i doskonałych środków dydaktycznych, przeżyć wspaniałą przygodę edukacyjno-profilaktyczną.

Na terenie Komendy Miejskiej Powiatowej Straży Pożarnej w Chorzowie, powstało Centrum Edukacji Przeciwożarowej, które podzielone jest na sektory tematyczne, a mianowicie:

- **Sektor I „zagrożenie czadem”**- tu uczniowie mogli przypomnieć sobie o zagrożeniach związanych z utlenianiem się tlenu węgla w pomieszczeniach oraz przypomnieć sobie zasadę działania wentylacji.

- **Sektor II „pożar mieszkania”** – w tym miejscu uczniowie zapoznali się z problemem zagrożenia pożarem naszych domów i mieszkań. Poznali przyczyny pojawiania się pożarów oraz ich tragiczne skutki. Uczyli się w jaki sposób i jakimi środkami można samodzielnie ugasić małe zarzewie ognia.
- **Sektor III „pożar lasu”** - uczniowie poznali najczęstsze przyczyny powstawania pożarów w lasach, na łąkach i innych nieużytkach rolnych, a także mieli szansę zobaczyć skutki tych pożarów.
- **Sektor IV „wypadek drogowy”**- uczniowie obejrżeli miejsce wypadku, niemal byli jego „świadkami”. Uświadomili sobie jak tragiczne skutki niesie za sobą tego rodzaju zdarzenie. Zapoznali się ze sprzętem ratowniczym strażaków oraz przypomnieli sobie zasady udzielania pomocy przedmedycznej.
- **Sektor V „katastrofa budowlana”**- inscenizacja ukazująca budynek mieszkalny po wybuchu gazu. Uczniowie zdobyli wiedzę w jaki sposób nie dopuścić do takiego zdarzenia oraz jak sprawnie ewakuować się z zagrożonego budynku.
- **Mała strażnica** - to miejsce, w którym uczniowie mogli poczuć się jak prawdziwi strażacy. Przebrani w mundury, zaopatrzeni w sprzęt wyjechali wozem strażackim do pożaru. Płonął las, a uczniowie-strażacy przystąpili do gaszenia ognia. W ten oto jasny, atrakcyjny, ciekawy sposób można edukować dzieci i młodzież, uczyć ich podstawowych zasad ochrony przeciwpożarowej wykorzystując osobiste działania: „(...) pozwól mi zrobić, a zrozumiem” (Konfucjusz).

**SZKOŁA PODSTAWOWA NR 32 IM. JERZEGO DUDY – GRACZA
WCZĘSTOCHOWIE
UL. KAZIMIERZA PRZERWY-TETMAJERA 40, TEL. 343231384**

Udaliśmy się na integracyjne zajęcia warsztatowe do zaprzyjaźnionej szkoły w Częstochowie pt.: "Pierwsza pomoc dla pierwszaka – Uratuj misia!". Dzieciaki zapatrzone w pluszowe maskotki, pod okiem doświadczonego Ratownika Medycznego, Czesława Nowaka, udzielały pierwszej pomocy przedmedycznej swoim ulubieńcom. Następnie starały się samodzielnie wzwąć pomoc przez telefon i ćwiczyły na fantomie sztuczne oddychanie oraz masaż serca.

Zaprezentowaliśmy naszym gospodarzom film profilaktyczny nagrany przez starszych uczniów naszej szkoły na Ogólnopolski Konkurs pt. "Czad i ogień - obudź czujność". Dzieciaki mogły przypomnieć sobie jak postępować z osobą zaczadzoną. Uświadomiły sobie także, jak ważne jest posiadanie w domu i mieszkaniu czujników czadu i gazu. Te niewielkie i niepozorne urządzenia mogą nam uratować życie. Dla uczestników zajęć dużą atrakcją okazało się również zwiedzanie Karetki Pogotowia i zapoznanie się z jej wyposażeniem. Wspólne biesiadowanie dało uczniom z różnych szkół możliwość wymiany swoich opinii, poglądów i spostrzeżeń na tematy prawidłowego udzielania pomocy przedmedycznej i odbytych wspólnie warsztatów.

**NADLEŚNICTWO SIEWIERZ
UL. ŁYSA GÓRA 6, TEL. 32-674-29-57**

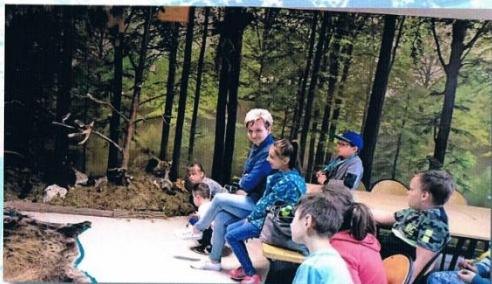
Na terenie nadleśnictwa uczniowie odbyli zajęcia edukacyjno-wychowawcze dotyczące ochrony przyrody przed pożarami. Dowiedzieli się jak groźne może być podpalanie przez nieodpowiedzialnych i lekkomyślnych ludzi łąk, traw, liści czy nieużytków rolnych. Obejrzel na filmie skutki takich podpałów oraz

pożarów lasów, tragiczne nie tylko dla żyjących tam zwierząt i roślin, ale także tragiczne dla człowieka.

Po tak obszernej edukacji w zakresie bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa pożarowego, uczniowie mają pełne wyobrażenie następstw i skutków pożarów, ochrony przed zagrożeniami, a także wiedzą jak prawidłowo zachować się w momencie wystąpienia pożaru.

Poznając piękno, uroki i lecznicze działanie przyrody, w tym obszarów leśnych, uczniowie uczą się jak chronić i pielęgnować naturę. To młode pokolenie jest naszą nadzieją na przyszłość, że dobrze wyedukowane i prawidłowo wychowane, nie zniszczy największego bogactwa ludzkości – przyrody.

**KAMPUS "EUREKA" WŹARKACH
SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA
UL. LEŚNA 19, TEL. 731-926-776 LUB 531-459-475**

Uczniowie w Kampusie "Eureka" mogli sami bawić się w naukowców i eksperymentować. Poznali krótką historię źródeł światła. Przypomnieli sobie o zasadach bezpiecznego zachowania w czasie korzystania z otwartego ognia, a także o bezpiecznym i prawidłowym zachowaniu podczas wyładowań atmosferycznych. Zdobyli również cenną wiedzę, jak udzielać pomocy przedmedycznej osobom poparzonym.

Największą atrakcją dla uczniów było oczywiście samodzielne wykonanie bransoletki światłowodowej i udział w doświadczeniu z Generatorem

Van de Graffa (generator elektrostatyczny wysokiego napięcia wynaleziony w 1929r. przez amerykańskiego fizyka, nazwany jego nazwiskiem).

ŹRÓDŁA ŚWIATŁA

Źródła Światła

Naturalne - słońce (promieniowanie temperaturowe), błyskawica (wylądowania elektryczne), owady-światliki (luminescencja)

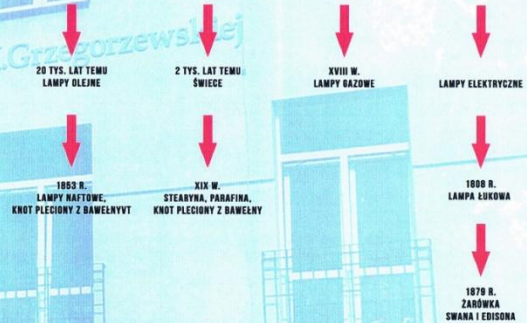
Sztuczne - żarówka, żarówka halogenowa (promieniowanie temperaturowe), lampy Hg, MH, Na (wylądowania elektryczne), dioda LM (luminescencja) oraz świetlówka (wylądowanie elektryczne i luminescencja)

Światło to widzialna część promieniowania elektrycznego, czyli innymi słowy - promieniowanie widzialne odbierane przez siatkówkę oka ludzkiego. Światłowod to przezroczysta zamknięta struktura z włókna szklanego wykorzystywana do przesyłania fali świetlnej (elektromagnetycznej) jako nośnika informacji.

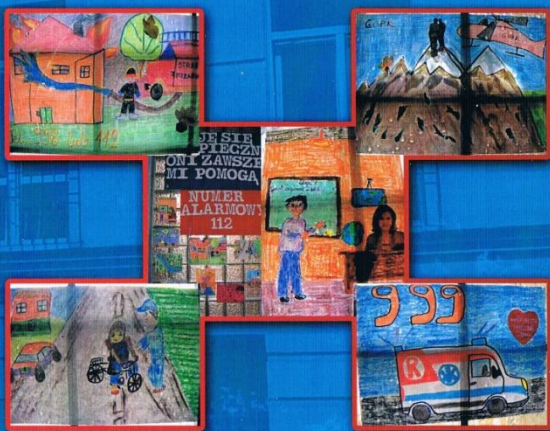
Uczniowie, podobnie jak wykonane przez nich bransoletki światłowodowe, stali się nośnikami i przekaźnikami wiedzy dotyczącej bezpiecznych zachowań w czasie wystąpienia zagrożeń.

0,5MLN LAT TEMU – OGIĘĆ

ANETA KACZMAREK

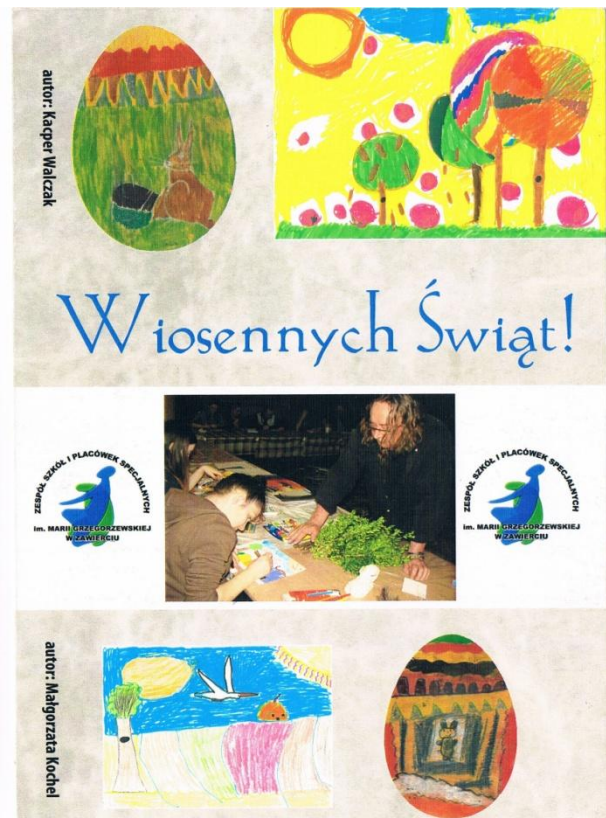
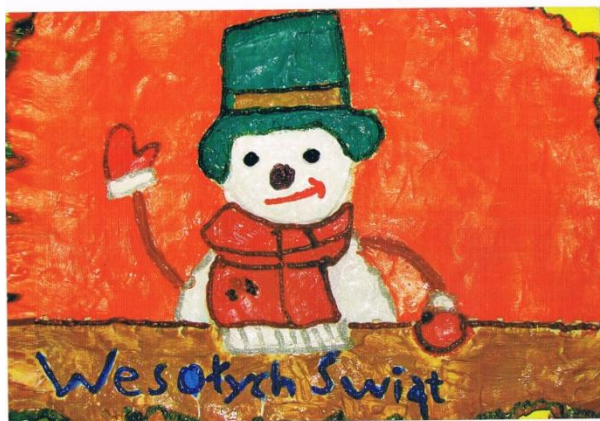
School project- 'Safe pupil'

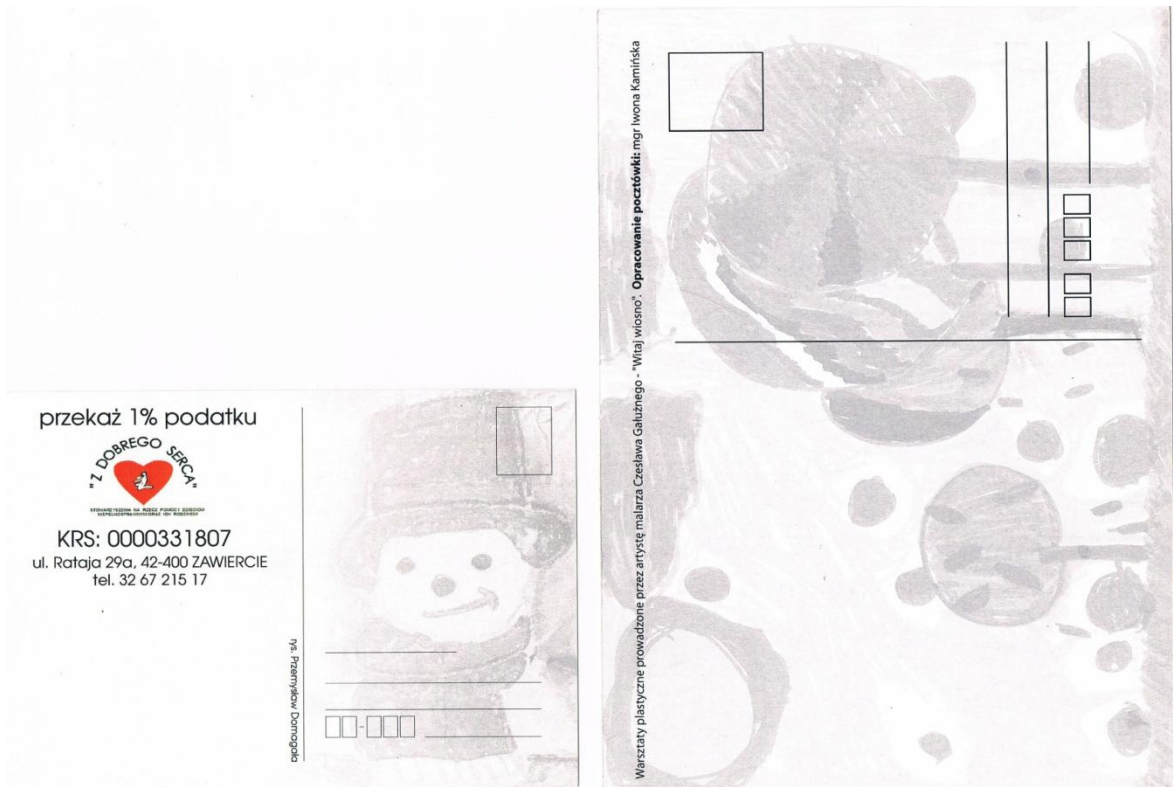
Zespół Szkół i Placówek Specjalnych
im. Marii Grzegorzewskiej
w Zawierciu
ul. Rataja 29A, 42-400 Zawiercie

Pomysłem pedagoga szkolnego: *Iwony Kamińskiej* jest projektowanie i opracowywanie pocztówek oraz kubeczków z twórczością plastyczną uczniów szkoły. Stają się one nie tylko przedmiotami promującymi twórczość uczniów szkoły, ale przede wszystkim dają samym uczniom radość i dumę z tworzenia, rozwijając chęć ciągłej pracy nad swoimi talentami.

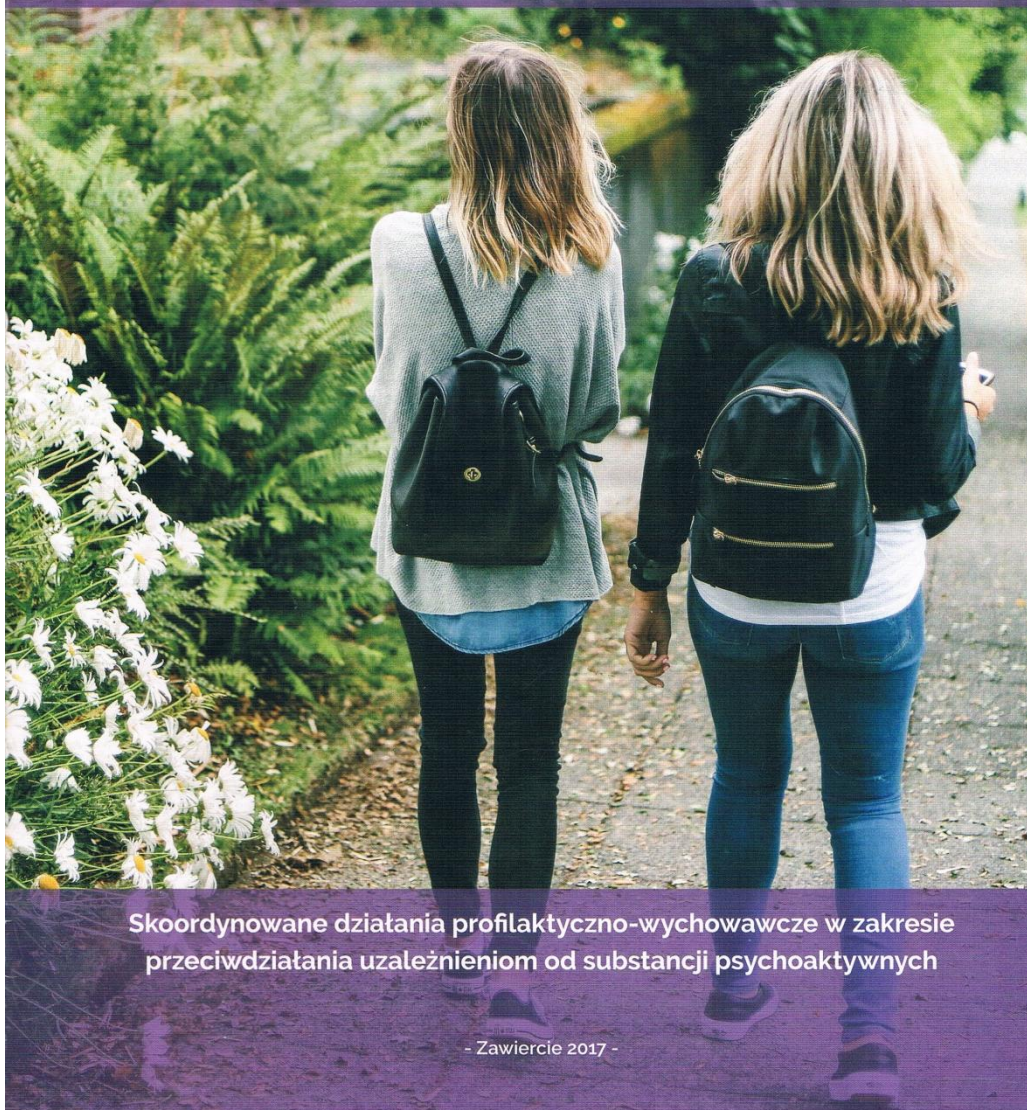

Skoordynowane działania profilaktyczno – wychowawcze w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od substancji psychoaktywnych

„ŻYJMY ZDROWO, BEZPIECZNIE, AKTYWNI”

Starosta Zawierciański
Wydział Edukacji Starostwa Powiatowego w Zawierciu
Zespół Szkół i Placówek Specjalnych im. Marii Czregorzewskiej w Zawierciu

ŻYJMY ZDROWO, BEZPIECZNIE, AKTYWNI

Skoordynowane działania profilaktyczno-wychowawcze w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od substancji psychoaktywnych

- Zawiercie 2017 -

Materiały dydaktyczne dla nauczycieli

Niniejsza publikacja została opracowana w oparciu o skoordynowane działania organizacji samorządowych, instytucji oraz innych podmiotów zaangażowanych w prowadzenie działań profilaktyczno-wychowawczych na rzecz dzieci i młodzieży.

Partnerzy:

- Krzysztof Wrona, Starosta Zawierciański
- Starostwo Powiatowe w Zawierciu, Wydział Edukacji
- Zespół Szkół i Placówek Specjalnych im. Marii Grzegorzewskiej w Zawierciu
- Komenda Powiatowa Policji w Zawierciu
- Ośrodek Pomocy dla Osób Uzależnionych od Alkoholu w Katowicach
- Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Zawierciu
- Miejski Ośrodek Kultury im. A. Mickiewicza w Zawierciu
- Centrum Rozwoju Lokalnego

Prelegenci:

- mgr Katarzyna Händel - psycholog, doktorant Uniwersytetu SWPS we Wrocławiu, Ośrodek Pomocy dla Osób Uzależnionych od Alkoholu w Katowicach
- Ewa Załęczna - psycholog, instruktor terapii uzależnień, Ośrodek Pomocy dla Osób Uzależnionych od Alkoholu w Katowicach
- kom w st. spocz. Jacek Wrona - wykładowca Wyższej Szkoły Policyjnej w Szczytnie
- St. sierż. Marta Wnuk - asystent Zespołu ds. Profilaktyki Społecznej, Nieletnich i Patologii, Wydziału Prewencji Komendy Powiatowej Policji w Zawierciu
- mgr Elżbieta Sołtys - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Zawierciu
- mgr Artur Mych - terapeuta, Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Zawierciu
- mgr Radosław Cieśliski - psycholog, Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Zawierciu

Wydawca:

Fundacja Rozrusznik
Biuro: ul. Zaparkowa 23
42-400 Zawiercie
tel. (32) 494 13 19

ISBN: 978-83-65253-04-0

Zdjęcie na okładce: Clarisse Mayer, unsplash.com/@clarissemeyer?photo=UISgcA0yLrA

Spis treści

- 6. **Wprowadzenie**
mgr Iwona Kamińska

- 8. **Charakterystyka uzależnień z uwzględnieniem psychologicznych mechanizmów powstawania i rozwoju zespołu zależności**
Katarzyna Händel, Ewa Załączna

- 14. **Dopalacze co to takiego ?**
kom w st. spocz. Jacek Wrona

- 36. **Pojęcia i definicje w zakresie przeciwdziałania przestępczości nieletnich w oparciu o przepisy prawa oraz aspekt prawnego obowiązku zawiadomienia organów ścigania.**
st. sierż. Marta Wnuk

- 38. **Program FreD - projekt wczesnej interwencji wobec młodych osób**
mgr Elżbieta Sołtys

Wprowadzenie

mgr Iwona Kamińska, Pedagog specjalny i edukator wychowania seksualnego

Długi proces dojrzewania mózgu ludzkiego potwierdziły badania naukowców z National Institute of Mental Health z Bethesdy prowadzone pod kierunkiem dr Nitina Gogtaya. Naukowcy, wykorzystali do badań, trwających 10 lat, rezonans magnetyczny. Z jego nieocenioną pomocą, odkryto, że proces dojrzewania mózgu polega na utracie istoty szarej, z której zbudowana jest kora mózgu. W pierwszej kolejności następuje to w obszarach ewolucyjnie najstarszych, tych odpowiedzialnych za ruch ciałem i przetwarzanie wrażeń z narządów zmysłów. Następnie dojrzewa płat ciemieniowy, w którym rodzą się: orientacja przestrzenna, mowa i koncentracja, by ostatecznie nadszedł czas na korę przedczołową, w której to mają swą siedzibę: rozsądek, kojarzenie faktów, ocena ryzykownych zachowań, myślenie abstrakcyjne, koordynowanie pracy różnych rejonów mózgu. I właśnie te opóźnienia, zdaniem naukowców, leżą u podłoża specyficznych zachowań młodzieży. Pełna dojrzałość kory przedczołowej następuje około 25 rok życia człowieka.

Znaczna część nastolatków nie potrafi przewidywać konsekwencji swoich czynów, gdyż pracuje u nich jeden z prymitywniejszych obszarów mózgu – bruzda skroniowa górna. U osób dorosłych natomiast przy podejmowaniu decyzji i przewidywaniu ich konsekwencji uaktywnia się kora przedczołowa.

Człowiek powinien myśleć samodzielnie i być niezależny w podejmowaniu decyzji. Jednak, jak pokazują badania zespołu prof. Tomasa Pausa z University of Nottingham z Wielkiej Brytanii, nie dzieje się tak w przypadku jeszcze niedojrzałej młodzieży. Aby podejmować niezależne od środowiska i jego nacisków decyzje, musi dochodzić do współpracy między obszarami mózgu odpowiedzialnymi za odbiór sygnałów społecznych a obszarami mózgu odpowiedzialnymi za planowanie działań.

Człowiek powinien panować nad swoimi emocjami, złością, nienawiścią i agresją. Jednak u młodych ludzi dopiero w miarę dojrzewania kory

przedczołowej, dochodzi do zahamowania nadaktywności ciała migdałowatego odpowiedzialnego za zachowania agresywne u nastolatków.

Człowiek powinien zdawać sobie sprawę, iż dzięki ciężkiej i systematycznej, wytężonej pracy, spotka go w przyszłości nagroda w postaci dobrej i wysoko opłacanej pracy zawodowej. Jednak młodzież nie potrafi zbyt długo oczekiwać na nagrodę i szybko zniechęca się do nauki. Układ nagrody w ich mózgu jeszcze nie pracuje zbyt sprawnie a nieumiejętność odraczania przyjemności prowadzi młodych ludzi prosto w kłopoty, takie jak np. uzależnienia, przypadkowe kontakty seksualne. Nic nie pobudza układu nagrody łatwiej i szybciej niż używki. Dla młodych mózgów jest to bardzo niebezpieczne. Używki hamują dojrzewanie kory przedczołowej i zaburzają wydzielanie neuroprzekazników, takich jak dopamina i serotonina. Zmiany są na tyle poważne, iż mózg może nie odzyskać już nigdy równowagi biochemicznej.

Musimy pamiętać, że mózg jest niezwykle skomplikowaną strukturą i trudno jest wskazać jednoznacznie funkcje każdej jego części. Opisane badania przynoszą nam duże korzyści, jednak nie wyjaśniają dlaczego np. agresja wśród młodzieży staje się coraz częstsza. Świadomość, że mózg nastolatków trudniej sobie radzi z podejmowaniem trafnych i niezależnych decyzji, powinna skłaniać ich do większej ostrożności i czujności. Samą biologią nie można usprawiedliwiać przestępstw popełnianych przez młodzież. Wydaje się, iż w wychowaniu powinno stawiać się na działania zapobiegawcze, czyli profilaktykę. I tak zamiast stosować zakazy i kary w wychowaniu powinniśmy zacząć stawiać na intensywny trening „komórek mózgowych”. W okresie dojrzewania, na niezwykle plastyczny mózg młodego człowieka, ma znaczący wpływ jego styl życia. Nastolatkowie mający zainteresowania, pasje sportowe, instrumentalne, wokalne, naukowe, przyrodniczo - geograficzne i inne, pozwalają no to, by komórki mózgowie odpowiedzialne za te właśnie czynności, utrwały się. Natomiast jeżeli

© Misha Sokolnikov, flickr.com/photos/mishasokolnikov/28183315143

spędzają oni czas wolny na kanapie przed telewizorem, komputerem, czy też w inny podobny sposób, to w ich mózgach przetrwają i utrwala się jedynie te komórki nerwowe i ich połączenia, które są odpowiedzialne za tego typu styl życia.

Dysponując więc taką wiedzą, wszyscy dorośli powinni działać na różnych obszarach profilaktyki, aby przyczynić się do znacznego obniżenia częstotliwości występowania wśród młodzieży uzależnień, wypadków komunikacyjnych, niechcianych ciąży, chorób przenoszonych drogą płciową, samobójstw, depresji, czy wreszcie zabójstw.

Nasze wspólne działania profilaktyczne są skierowane na grupę niskiego ryzyka, czyli na młodych ludzi którzy jeszcze nie podjęli zachowań ryzykownych i są przed inicjacją (profilaktyka pierwszorzędowa) oraz na grupę podwyższonego ryzyka, czyli na młodych ludzi którzy mają już za sobą co najmniej jedno zachowanie ryzykowne i obserwujemy u nich liczne czynniki ryzyka (profilaktyka drugorzędowa).

Nowoczesne programy profilaktyczne skupiają się przede wszystkim na promocji zdrowia, promocji zdrowego i aktywnego stylu życia, stąd hasło naszego wspólnego przedsięwzięcia: „Żyjmy zdrowo,

bezpiecznie i aktywnie”. Staramy się zaopatrzyć młodzież nie tylko w podstawową wiedzę dotyczącą mechanizmów uzależnień, ale również aktywnie włączyć ją w realizowanie programów, podejmowanie dyskusji a poprzez sięganie do przyczyn występowania zagrożeń kształtować u nich pozytywne umiejętności psychologiczno - społeczne.

Poziom skuteczności oddziaływań profilaktycznych będzie zdecydowanie większy, jeżeli w jego realizację włączą się różne jednostki, nie tylko szkoły, ale przede wszystkim rodziny młodych ludzi. Zerwanie bądź osłabienie więzi emocjonalnych ma tu decydujący wpływ na wystąpienie ryzyka torującego drogę różnym poważnym zaburzeniom. Nowoczesna profilaktyka nie zastąpi w żadnym razie oddziaływań wychowawczych i musi zawierać długoterminowe, skoordynowane, starannie zaplanowane współdziałanie wielu instytucji, agend, specjalistów i osób.

Przypisy

- » Artykuł z *Studia nad Rodziną* 2/2 1998 r., J. Szymańska - *Współczesne tendencje w profilaktyce ryzykownych zachowań dzieci i młodzieży: ewolucja programów.*
- » Za www.newsweek.pl z dn. 3.05.2010 r., art. K. Burda - *To mózg, nie hormony.*
- » Za www.fokus.pl z dn. 26.01.2008 r., art. R. Słowińska - *Jak dojrzewa mózg człowieka.*